

KAUFMANN
DÁVID
KÖNYVTÁRA

B. 281.

א. י. ב. ג. ד. ה. ו. ז. ח. ט. י. יא. יב. יג. יד. טו. טז. יז. יח. יט. כ. כא. כב. כג. כד. כה. כו. כז. כח. כט. ל. לא. לב. לג. לד. לה. לו. לז. לח. לט. מ. מא. מב. מג. מד. מה. מו. מז. מח. מט. נ. נא. נב. נג. נד. נה. נו. נז. נח. נט. ס. סא. סב. סג. סד. סה. סו. סז. סח. סט. ע. עא. עב. עג. עד. עה. עו. עז. עח. עט. פ. פא. פב. פג. פד. פה. פו. פז. פח.פט. צ. צא. צב. צג. צד. צה. צו. צז. צח. צט. ק. קא. קב. קג. קד. קה. קו. קז. קח. קט. קכ. קכא. קכב. קכג. קכד. קכה. קכו. קכז. קכח. קכט. קל. קלא. קלב. קלג. קלד. קלה. קלו. קלז. קלח. קלט. קמ. קמא. קמב. קמג. קמד. קמה. קמו. קמז. קמח. קמט. קנ. קנא. קנב. קנג. קנד. קנה. קנו. קנז. קנח. קנט. קס. קסא. קסב. קסג. קסד. קסה. קסו. קסז. קסח. קסט. קפ. קפא. קפב. קפג. קפד. קפה. קפו. קפז. קפח. קפט. קצ. קצא. קצב. קצג. קצד. קצה. קצו. קצז. קצח. קצט. ר. רא. רב. רג. רד. רה. רו. רז. רח. רט. רכ. רכא. רכב. רכג. רכד. רכה. רכו. רכז. רכח. רכט. רל. רלא. רלב. רלג. רלד. רלה. רלו. רלז. רלח. רלט. רמ. רמא. רמב. רמג. רמד. רמה. רמו. רמז. רמח. רמט. רנ. רנא. רנב. רנג. רנד. רנה. רנו. רנז. רנח. רנט. רס. רסא. רסב. רסג. רסד. רסה. רסו. רסז. רסח. רסט. רפ. רפא. רפב. רפג. רפד. רפה. רפו. רפז. רפח. רפט. רצ. רצא. רצב. רצג. רצד. רצה. רצו. רצז. רצח. רצט. ש. שא. שב. שג. שד. שה. שו. שז. שח. שט. שכ. שכא. שכב. שכג. שכד. שכה. שכו. שכז. שכח. שכט. של. שלא. שלב. שלג. שלד. שלה. שלו. שלז. שלח. שלט. שמ. שמא. שמב. שמג. שמד. שמה. שמו. שמז. שמח. שנט. שס. שסא. שסב. שסג. שסד. שסה. שסו. שסז. שסח. שסט. שפ. שפא. שפב. שפג. שפד. שפה. שפו. שפז. שפח. שפט. שצ. שצא. שצב. שצג. שצד. שצה. שצו. שצז. שצח. שצט. ק. קא. קב. קג. קד. קה. קו. קז. קח. קט. קכ. קכא. קכב. קכג. קכד. קכה. קכו. קכז. קכח. קכט. קל. קלא. קלב. קלג. קלד. קלה. קלו. קלז. קלח. קלט. קמ. קמא. קמב. קמג. קמד. קמה. קמו. קמז. קמח. קמט. קנ. קנא. קנב. קנג. קנד. קנה. קנו. קנז. קנח. קנט. קס. קסא. קסב. קסג. קסד. קסה. קסו. קסז. קסח. קסט. קפ. קפא. קפב. קפג. קפד. קפה. קפו. קפז. קפח. קפט. קצ. קצא. קצב. קצג. קצד. קצה. קצו. קצז. קצח. קצט. ר. רא. רב. רג. רד. רה. רו. רז. רח. רט. רכ. רכא. רכב. רכג. רכד. רכה. רכו. רכז. רכח. רכט. רל. רלא. רלב. רלג. רלד. רלה. רלו. רלז. רלח. רלט. רמ. רמא. רמב. רמג. רמד. רמה. רמו. רמז. רמח. רמט. רנ. רנא. רנב. רנג. רנד. רנה. רנו. רנז. רנח. רנט. רס. רסא. רסב. רסג. רסד. רסה. רסו. רסז. רסח. רסט. רפ. רפא. רפב. רפג. רפד. רפה. רפו. רפז. רפח. רפט. רצ. רצא. רצב. רצג. רצד. רצה. רצו. רצז. רצח. רצט. ש. שא. שב. שג. שד. שה. שו. שז. שח. שט. שכ. שכא. שכב. שכג. שכד. שכה. שכו. שכז. שכח. שכט. של. שלא. שלב. שלג. שלד. שלה. שלו. שלז. שלח. שלט. שמ. שמא. שמב. שמג. שמד. שמה. שמו. שמז. שמח. שנט. שס. שסא. שסב. שסג. שסד. שסה. שסו. שסז. שסח. שסט. שפ. שפא. שפב. שפג. שפד. שפה. שפו. שפז. שפח. שפט. שצ. שצא. שצב. שצג. שצד. שצה. שצו. שצז. שצח. שצט.

ספר

חיי לבבות

(א) תקוני המלות וגם נוסחאות בספר "חובות הלבבות"

לרבנו בחיי בן בקודה זצ"ל

שחברו בשפת הערבית ותרגמו ללשון הקדש

החכם ר' יהודה אבן תבון זצ"ל.

(ב) בברור ובשקול כל מלה וענין לעומת המלה והענין שבמקור הספר בלשון הערבי, ועפי' הבקור בכל העתקות הדפוסים שהיו בעולם עד עתה.

(ג) גם בכח הראיות והשוואות ממקום למקום.

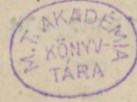
ממני

יחיאל יהודה בלא"א כבוד מודה' יוסף משה זצ"ל

בסיוע בית המדרש יפה ווינא.

שנת תרל"ב לפ"ק.

בדפוס א. דעללא טאָרע אין וויען.

Mit Vorbehalt des Nachdruckes.

Druck von Ad. della Torre (N. Dorfmeister).

בשם ה'.

אמר יחיאל יהודה. צדוקר יוני חיי החילותי לעיני צדוקר הקדוש
 "חובות הלצבות" צדוקר עיון כשחכי לעלמי ופירושים ופירושים טובים, כאשר
 יען החסיד הנוחזר צעלמו צדוקר פ"ג לקער חס"כ "כי לא תגיע לזה וזה
 אלא אחר שתתן ונחשבתך עליהם בחילות ובהשתדלות זמן ארוך ופעמים
 רבות" צדוקר עזר עיינתי וסקלתי כל וולה וכל ענין, עד שהנעיומו לכפטי
 ויהיו לי לנטיצ כפס צלרותי צעולם לאין ספורות. —

ויהי אחר חלות יום חיי צדוקר וגודי לארץ אחרת חפשי ומקדתי אחר
 כ"י של ווקור הספר הזה חיי רוחי, ואכריח א"ע ללווד ולדעת היעצ, הנוכוון
 צכל וולה וענין הנכחצסם צקלרה וואל וועעס שונספר הנוחזר ז"ל בהקדמות
 "וופכי שוהרתי לחצרו ולא התוהוהתי כי יראתי שיוהרתי
 ה וות" קצעצור זאת יקשה צכיוו לשאוב הנוכוון חפילו לחכס גדול צשפת
 הערצי אצל את עכ"י ויגיע רעיונותי וכמותי ראה ה' ית"ש ויוטר עלי בשמי
 ההצבה, וגם קצב צרחווי ית' שצאו צידי כל הדפוסים שהיו צעולם עד
 עתה, וגם חלק אחד ווהספר הזה וון הגניזה של וולריס ע"י יד"כ החכס
 כוהי פרג חיים וזכתי ק"ע וון אלכסנדרי" עד שהצרתי פירוש כולל וווספיק
 על הספר הזה, אך וווניעות הולאת הדפוס הנני עס ושנח היום גם צדוקר
 הקטן זה שילא לאור צ"ה, צקיוע ציהווי" ע"י השתדלות הרב הדרשן כווי"ה
 אהרן יעל ליבעק הי"ו פה וויכא יע"ש, כווי"ש הנוחזר בהקדמות
 אלו ה" כל ווי שרולה לנוללות לו וכוי, ולא יכול להסיגם וניח וזה שמדונן לו
 ווהס, היו צני אדם לקים וון הטובות, והיו קצילי הטוב שוונמים וכוי.
 ואני כותבם צדוקר, ולווגלות כתתי יוני, להוכיח צענות לדק את כל וופרש
 וווגיה על כל כעלם. ועס כל ווי שפגע צכצוד הספר כל ווה שה" צעולם.
 כי אלל כל וולה וענין קראתי צדוקר עזר את אחיו וושפחתו למושיעים, להוליא
 את הוד הנוכוון ווסצי השצושים ווודפיקים החועים. התגלו כל רעיוכי שונים,
 לחכטי לצב הווסחוקקים לכס, וצחוכס גם אחי, אליכס כפטי כתתי.

המחבר.

להודיע! כי לא יוכל שום אדם להדפיסו או להעתיקו בלי רשות
 ורשות יוצאי חלציו.

תקוני נוסחאות

בהקדמה לרבינו בעל חובת הלבבות

אבל אני זוכר טמעות עשה ומצות ל"ת שבחובת הלבבות מה שיזדמן לי כדי שיהיה דמיון למה שלא אזכור מהם בע"ה וכו'. המלה שלא היא פה בטעות ושבוש בכל הדפוסים האחרונים עד שבעבורה השמיט הפרשן בעל מרפא לנפש את כל סיום המלות בע"ה ויתן אותם במקום אחר. אבל נוסח הצדק הוא בכל הדפוסים הקדמונים, כדי שיהיה דמיון למה שאזכור מהם בע"ה ובלשון הערבי לתתיל אלי מא אדכר אן שא אללה תעאל" ורצונו לומר, גם זכירת מקצת מ"ע ומצות ל"ת שבחובות הלבבות יספיקו ג"כ להיות דמיון אל מטרת החפץ אשר ארצה להוכיח מהם בע"ה. והוא מה שמוכיח מרן המחבר לחלן בהקדמה בזה הלשון וכיון שקוטב המעשה ועמודו בנוים על כונת הלב ומצפוננו ראויה שתהיה חכמת מצות הלב קודמת בטבע לחכמת מצות האברים וכו' :

(שם) ועיינתי מנהגי בני אדם ברוב הדורות הנזכרים בספרים ומצאתים רחוקים מן המין מן המצות אלא הזרזים הפרושים בהם כפי שזכר עליהם וכו'. אבל נוסח העתקות קדמוניות "ועיינתי מנהגי בני אדם ברוב הדתות שזכורות בספריהם וכו', אלא הזרזים הפרושים בהם כפי שזכר עליהם [פי' המלה שזכור הוא לשון זוהר חכמת השגתם ר"ל כפי לחם] :

(שם) וכן אומר כמה שנוכל לעמוד על ברוורו מדרך השכל כמו שאמרו ז"ל וכל דבר שיצא מן הכלל וכו', וכיון שנתחייב בו יתחייב בכלם : נוסח המלה "או מר" הוא בטעות וצ"ל "אמר" ובלשון הערבי "קאל" וכן הוא בדפוסים קדמונים יען שמפרש בו המחבר את הכתוב והשבות אל לבבך וגו' שהוא כולל כל עניני דברים שבעל נפש יוכל למעום אותם בשכלו והכרתו, והעיון על היחוד הוא אחד מהם כמפורש כן בפרק שלישי לשער היחוד, ראה שם. ומה שטמעים הכתוב כי ה' הוא האלהים וגו', הוא לדעת המחבר נתינת טעם על והשבות אל לבבך והוא מה שטמעים כמו שאז"ל וכל דבר שיצא מן הכלל וכו', וכיון שנתחייב בו נתחייב בכלם :

(שם) וכל אדם אויבו בין צלעיו (ר"ל זה יצה"ר) אלא אם יהיה לו עזר מאלהיו ומוכיח מזומן לנפשו וכו', אות "ל" של המלה לנפשו הוא טעות וצ"ל "מנפשו" ור"ל מן בחינות נפשו יכיר המשכיל את ה' אלהיו תמיד לירא ממנו ית', ובלשון הערבי "ען נפסה" וכן הוא הנוסח בדפוסים קדמונים, והרצון בו ע"ד מאמר הפילוסוף: ידיעת הפילוסוף היא ידיעת האדם את עצמו שעל יסוד זה בנה המחבר את כל הפרק החמישי בשער הבחינה. וכמ"ש המחבר בשער העבודה פ"ג אחד מהם וכו'. אך העבודה שהיא מצד הערת השכל וכו', אך היא מצד החכמה והידיעה כמה שהנברא חייב לברוא מן העבודה. וענין זה הוא מוכיח מזומן פנימי בנפש האדם :

(שם) וזה הדבר דומה לעכר שציוהו המלך לקבל ממון מן עבדי מלכותו ושימנה המעות וישקלם ויריצם וכו', כי הוא שלם במשקלו ובמנינו

במרוצה וכו'. — המלה ויריצם היא בטעות בכל הדפוסים האחרונים צריך להיות במקומה "ויצניעם" ובלשון ערבי "ויכפי" וכן הוא בנוסח כל הדפוסים הקדמונים [דפוס גאפולי רן, ויניציה ש"ח, ממנוכה. קושטאמינא ש"י]. והרצון בו שיהיה האדם המשכיל מצניע לכת את ה' אלהיו, והמלה שבסמוך, ובמרוצה איננה לא במקור הספר בלשון הערבי גם לא בא' הדפוסים הקדמונים:

(שם) וכיונתי בו להתחכם ולהעיר הפתאים והמקצרים מאנשי תורתנו ונוחלי חקי דתנו וכו'. אבל נוסח דפוסים קדמונים "וכיונתי בו וכו' נוחלי חקירתנו וכו':

(שם) וראיתי לחתום פתיחת הספר הזה במשל נאה וכו', וממלת החכמות המבעיות והמוסריות והדבריות מחכמת התורה וכו', והוא שאחד מן המלכים חלק אל עבדיו לזוי המשי לבחון בהם את דעתם, הוריו מהם בחר מחלקו הטוב שיהיה בו ומן השאר ב"ב בחר הטוב שבו ועשה מחלקו ג' חלקים וכו', ר"ל שיש כ כמה דברים וענינים מן התורה תועליות טבעיות ומוסריות וכו', דכלא בה התליות ונוספות על קדושות אלהיות כעצם מהותה רצוני של התורה שבצד זה כל דברי התורה שוים הם עד שקדושות אלהיות הצפונות בפסוק ואחות לוטן תמנע ישו לקדושות אלהיות שבפסוק אנכי ה' אלהיך וכו', כי אין לחלק בתורת ה' התמימה אך בצירוף תועליות הנוספות על מהות עניני התורה האלהית יש למצוא ג' חלקים לעבוד את הקב"ה ככלם. שזה פתשנן כונת הנמשל פה, ורק על אלו הוא אומר ועשה מחלקו ג' חלקים וכו' כמפורש כן בפי המחבר גם כשער הבחינה ספ"ד וחשביעית ס' החכמה הנראה בקביעות התורה וכו'. ותלויים בזה עניני המנהגים [צ"ל המנהיגים] אשר בהם סדר הנהגת שאר האומות ותועלתם והם עומדים להם במקום התורה בעניני העולם בלבד וכאשר אפרשנו בס"ד במקומו. הנה הארכתי בו למען הצילך משגיאה הנמצאת בספר התחיה אשר בו מטה המחבר בכידון דבריו על אלו שלשה חלקים בשם המחבר וצ"ל כאשר יחלק את מהות התורה לנתחים וידבר בכמותה כמו היו בהן מינים ממינים שונים חלילה, ובגלל הדבר הזה ראוי היה לכנות את ספרו בשם "המיתה" כי כונתו כן היא, אבל כונת מורנו המחבר חיות הנה כנ"ל:

בשער היחוד פרק ה'

וברור ההקדמה השנית וכו', ומה שנמצא לו אחרית נדע כי היה לו ראשון אין ראשון לפניו וכו', בין המלה ראשון לבין המלה אין חסרה כמו שורה אחת וכנוסחא הערבית כתוב כן עלמנא אן כאן לה אולא ומא לא אכתדא לה עלמנא אן לא נהאיה לה ואולא לא אול קכלה ומבדא לא מבדא לה, ר"ל נדע כי היה לו ראשון ומה שאין לו התחלה נדע שאין לו תכלית וראשון אין ראשון לפניו ותחלה שאין לה תחלה וכו', בשם החכם הגדול מהו שלמה מונק זלה"ה:

(שם פרק ז') והשנית וכו', ואמר הפילוסוף אין כמה שברא האלהים יותר

נפלא ממה שברא לפי נוסח העתקות קדמוניות חסרה פה מלה אחת ורצה ,
 ובלשון ערבי , ורצה ה' כי כן אמר הפילוסוף אין במה שברא ורצה האלהים
 יותר נפלא ממה שברא ובמציאת המלה "ורצה" מתברר לנו שהפילוסוף כיון
 אל הפליאה הידועה בענין שינוי הרצון אצלו ית' לברוא את העולם אחר שלא
 היה , אך על זאת יאמר אין במה שברא ורצה האלהים וכו' , כי צד הפליאה זו
 איננו , יותר נפלא ממה שברא' ר"ל מן צד הפליאה שיש להתפלא בכחינת
 סבע כל נברא ונברא המעיד על רצון בוראו ומקיימו תמיד בחכמתו וחמלתו
 ית' והוא מה שמפרש המחבר באמרו ור"ל כי החכמה וכו' , הנה אך זה פירושו
 ולא כפי' בעל פת לחם בו :

(שם) אך יותר מאחד אפשר בלעדיו ואין צורך אליו . צריך להיות אי
 אפשר בלעדיו ואין צורך אליו , וכן הוא בדפוסים קדמונים , ור"ל ראשית אי
 אפשר ממעם חקירת השכל הבריא והשנית אין צורך אליו וכו' :

ריש שער הבחינה

והיתה הבחינה בחכמה הנראית בכריאת הבורא יתברך הדרך הקרובה אל
 ברור מציאותו וכו' , זהו בשער היחוד פרק ששי ע"ש ותוספות הלשון , והנתיב
 הסלול לדעת אמתו "פי' המלה אמתו שהקב"ה הוא יחיד אמת ית'ש , ובה
 ידמו המחבר אל פ' שביעי בשער היחוד , כי שם מוסיף לכאר מבחינות הנראות
 בכרואים שהקב"ה לברו הוא יחיד אמת ולהיות כי ברור מציאותו ית' עם ברור
 אמתו ית' יתבררו שם באלו שני הפרקים הנקובים מבחינות חכמה הנראית
 בכרואים מלבד בחינות הצפונות בכרואים , כמ"ש המחבר בשער הבחינה פ"ה , ואשר
 יעלם ממנו מתועלותם יותר ממה שנראה לנו" לפן אמר המחבר פה והיתה
 הבחינה בחכמה הנראית בכריאת הבורא יתעלה וכו' , זהו כונת המחבר בו ,
 ודברי המפרשים ללא צורך פה :

(שם פ"ג) אך איך אופני הבחינה בכרואים נאמר כי הבחינה בכריאים הוא
 העיון בסנות העולם ותולדותיהם המחבורות מהם ובתכונות חלקי כל מורכב
 ואופני תועלתו וסימני החכמה בכריאותו ומתכונתו ודמותו ועלתו המשלימה
 אשר לה נברא והדרת רוחניות עולם הזה ועולליו ומעולליו ותקנתו התמימה
 שנכרא בעבורה ולדעת רוחניות עולם הזה וגשמותו ומדברו ודוממו ונחו ונעו
 וקפאיו וצמחיו ועליונו ותחתונו וכו' . בכל הדפוסים הקדמונים לא תמצאנה
 כל המלות האלה "ועלתו המשלימה אשר לה נברא והדרת רוחניות עולם הזה"
 ורק בדפוסים האחרונים נמצאות אבל הן יתרות , וגם שתי המלות , ועולליו
 ומעולליו" אינן על מכונן . גם תחסר לנו עוד מלה אחת והוא "מן" כי כצ"ל
 "ולדעת מן רוחניות עולם הזה וגשמותו ועולליו ומעולליו ומדברו ודוממו" וכו' .
 ולעד נאמן על כל אלה אביא פה כל נוסח מקור הספר כי הוא זה "ואמא כוף
 ונה אל אעתבאר באל מכלוקין , סנקול אן אל אעתבאר הו אלנצר פי ארכאן
 אלעאלם ופי פריעהא אל מולסה מנהם ופי וצע אנזא כל מרכב ונה אל
 מנסעה סיהא ואתאר אל חכמה פי כלקתה ומצלחתה והיהתה ויש כל ה ועלתו

אלתמאמיה אלתי כלק מן אנלהא ואלתמייז ען רוחא ניה הדא אל
 עאלם וגם מאניתה ועללהא ומעללהא ונאמקה וצאמתה ומתחרכה
 וסאכנה וקמאדה ונכאתה ואעלאה ואספעלה וכו'. ואחר כ"ז אעיר את הקורא
 המעמיק בשפת הערבית לפרש לו את המלה ושכלה שנסארה בלי העתקה
 בכל ההעלקות:

(שם) ומה נדמו בזה לשני אחים ירשו מאביהם אדמה שצריכה לעבדה וכו'
 והיה עובד אדמתו כרצונו והולך ומוסיף בה אילנות וכו'. פתשנן הנמשל פה
 כי לב האדם דומה לשדה וכרם כמ"ש על שדה איש עצל עברתי ועל כרם
 אדם חסר לב. כי כמו שמכע השדה וכרם לא יוציאו כחם המוטבע ונכרא בם
 רק באמצעות העבוד על ידי כל פרטי המלאכות הראויות להם [ראה (ישעיה כ"ח)
 והבן]. כן מוטבע ונוסד כנפש כל אדם בשרשי יצירתו ההשתוקקות וההכנעה
 לה' עושהו ומכוננהו יתברך (*). רק אם תעבד ע"י מעשים ופעולות הערוכים
 ומסוגלים לה לזכך בם את כל מדותיה מקדימת סכלות ימי הנעורים וגדולם,
 אך אז תזדכך הנפש ותמציא בלכה כל אור כחה המוטבע ונכרא בה להצמיח
 לשם ה' בלבד פרי יושר המדות ועליהם אישכולות העיונים כגפן יפרחו בישועת
 ה' המשקה אותם בכל עזר וישועה כדמיון המטר המשקה את האדמה. וכל
 רעיון כזה הוא גם בשער העבודה פ"ג והרביעי וכו', והיא כנרגיר הזורע והתורה
 לה כעבודה לאדמה וחרישתה ונקותה והעזר שהוא מן ה' כמטר המשקה אותה
 ומה שחיא ממציאיה ומצמחת כמה שיתקיים בלכבות מעבודת ה' לשמו':

(שם פ"ד) אחת מהנה סי' החכמה הנראה בשרשי העולם ויסודותיו על משקל
 ושעור אחד לא ישנתה ממנו דבר וכו'. ואמר בעמידת השמים וארץ לעולם ה'
 דברך נצב בשמים וגו'. הדברים האלה המה לשיטתו בסוף פ"ז לשער היחוד
 ובמצאנו כל העולם הזה על סדר אחד ותנועה אחת נמצאת בכל חלק מחלקיו
 לא נשתנה עם הדורות נדע שיוצרו ומנהיגו אחד וכו'. ואמר דוד
 לעולם ה' דברך נצב בשמים וגו':

(שם) והששית, סימן החכמה הנראה בחכמות ובמלאכות ובפעולות וכו'.
 הכוללות והמתבודדות וכו'. דבריו אלה ישוו אל דבריו בשער עבודת ה' פרק ח'
 בסופו, ועוד כי אנו רואים ברוב המלאכות הגופניות פעולות כמו האסטרונומלי
 שהוא מאזני החוזים וכו'. ומה שמשמשים בו בני אדם יותר תנועת האבן
 העליון מאבני הרחיים וכו'. ופירוש המלה והמתבודדות או והפרטיות (לפי דפוס
 קושטאנטינא ש"י) הוא על מציאות מלאכות חדשות רבי התועלת מה שלא
 נמצא כמוהן בעולם רק בהשגחת ה' על המשכילים על דבר, אך זהו פי' המלה
 והמתבודדות או והפרטיות ולא כפי' המפרשים בו וכמ"ש כחה' השבון אחד
 ועשרים, והדמיון בזה במלאכות והלמוד כי הלומד מלאכה וכו' יורחו הכורא
 שרשי המלאכה ההיא וכלליה ומילד מהם תולדות שלא למדום מזולתו

(* כנפוסים כן כפי' זה ספק ומהם בהסקדום בנשל העעוון אסקרו עליו וינחל כסף
 סמור ויעבדו אותו עד ששם אל לזכרו ויזיו כסף עזוק).

מבני אדם כי התלמיד ימצא בלבו כח עליוני רוחני אין בכח אדם להועילו
 בו כאזל חכם עדיף מנביא ואמר אלי' אכן רוח היא באנוש ונשמת שדי תבינם .
 ולרצון זה סיים "ואל זה רמז איוב באמרו [איוב ל"ח] מי שת בשוחות חכמה וגו'
 ואמר [משלי ב'] כי ה' יתן חכמה וגו' :

(שם) והשביעית, סימן החכמה הנראה בקביעות התורה (כדפוסים קדמונים
 התורות) והמצות לעבוד בהם הבורא ית' להגיע בהם השוקד עליהם להנאות
 עוה"ז מיד ולגמול עולם הבא באחרית כמ"ש הכתוב שמעו שמעו אלי ואכלו
 טוב ותתענג בדשן נפשכם, ואמר והמו אזנכם ולכו אלי שמעו ותחי נפשכם .
 ותלויים בזה עניני המנהגים אשר בהם סדר הנהגת שאר האומות ותועלותם
 בעניני העולם הזה בלבד וכבר נאמר כי מדרגת הטבע מן התורה כמדרגת העבד
 מאדוניו וכו' . כונת סימן החכמה זה הוא מן הנראה בקביעות התורה והמצות.
 רצוני, איך שנתחדד ונקבע לאדם כל מצוה ומצוה בזמנה ומקומה בשיעור מכוון
 ומצומצם המספיק לשמור ולסדר את כל מדות האדם ותאותו לכל ישמטו זה
 ההכל האכזרי, וכל שמירות האלו לעבודת ה' יחשב, וגם מה שנראה עוד בעוה"ז
 סגולת ההצלחה של התו"מ לנפש האדם מן אלה יחידי סגולה שכבר נודעו
 באמצעות התו"מ מריבוי התחלקות היסודות של הגוף עד שעלו להמדרגה
 שתרגיש נפשם בעסק התו"מ שישון ושמחה כי אך ריח ההצלחה של התו"מ
 תענג אותם בעונג רוחני, עונג שמים, עונג נותן עוז מתמיד בלבם וכל נפשם
 שאין משלו בכל תענוגי ההכלים ע"ד שכתב הפילוסוף בעל העקרים ח"ג פ'
 ששי ומ"ש שם בעל הענפים הוא הכל רק אכ"מ לדרוש. וזהו תיקון המלות
 להנאות עולם הזה מיד וכו' . שמתענגים הצדיקים ונהנים מאד שלא במתכוין
 בעבודת התו"מ לשם ה' בלבד, וכמ"ש החסיד להלן כשער העבודה פרק ג'
 והחמישי כי ההערה התוריה וכו' . ומי שעולה ממנה על העבודה שהוא מדרך
 הערת השכל יגיע אל מדרגת הנביאים ובחירי עליון החסידים, ויהיה גמולו
 בעולם השמחה בטתיקות עבודת ה' ית' ואמר ישמח צדיק בה' וגו'. אבל לא
 כמו שהבינו המפרשים בו על שכר עניני עוה"ז בעוה"ז מחיר התו"מ, שענין
 שכר מצות בהאי עלמא הוא מן הנסתרות גם לנביאים, כן המחבר בעצמו
 דברו ברבר הזה שם כשער הכחון פ"ג הקדים אך בזה הלשון, ומפני שעלת
 כל אחד מן הצדיקים הנבחרים וכל אחד מן הרשעים וכו' . לכן העיר על זה
 באמרו הנסתרות לה' אלהינו וכו' . ועכ"ז ראיתי לבאר בענין זה מה שהיה בו
 מעט הספקה" . והנה כי כן איך יכרר פה המחבר סימן החכמה זה מן ענין שכר
 תורה ומצות שהוא בעצמו נסתר גם שהכתובים המובאים פה לראיה אינם מורים
 מאומה על ענין שכר של התו"מ בעוה"ז רק כמ"ש יתכנו מליצותיהם, ומן
 השלמה וגמר של סימן החכמה זה הוא מ"ש ותלויים בזה עניני המנהגים [צ"ל
 המנהגים, ור"ל הפילוסופים לפי מקור הספר ולפי הדפוסים הקדמונים] אשר
 בהם סדר הנהגת שאר האומות ותועלותם בעניני עולם הזה בלבד, ור"ל מלבד
 עצם קביעות התורה והמצות לעבוד בהם הבורא יתברך וכו'. ככל הנ"ל עוד
 יועילנו בתועלויות רבות הנוספות ותלויות בהם רצוני בתו"מ זו"ש אשר בהם

סדר הנהגת שאר האומות ותועלותם בעניני עוה"ז בלבד וזהו הרצון נ"כ בסוים הענין וכבר נאמר כי מדרגת הטבע מן התורה כמדרגת העבד מאדוניו וכו'. שיר"ל מדרגת של התועלויות מכעיות הנוספות על עצם מהות התורה שהיא רק לעבוד כם את הכורא ית' היא כמדרגת העבד מן אדוניו, ובדפוסים הקדמונים מפורש, המכעי' תחת המלה הטבע :

(שם ס"ה) הסתכל וחשוב בשרשי חבורו הנראים רוצה לומר נפשו ונפשו תראה כי גוף האדם וכו', הנוסח הוא תמוה כי איך יכול את הנפש כהמלה, הנראים" שהוא הפך האמת והפך דברי עצמו בהקדמה כי שם אמר, כי כבר נתברר לנו כי האדם מחובר מנפש וגוף האחד נראה והשני אינו נראה וכו', כן בשער היחוד פ"ט ואמר הפילוסוף וכו', אבל צ"ל, איני רוצה לומר נפשו אלא גופו תראה וכו', ובלשון הערבי, לא אעני נפסה אלא נסמה וכן הוא הנוסחא בדפוסים של הקדמונים :

(שם) וחבר אליו עצם רוחני או ירי דומה לרוחניות האישים העליונים וזה העצם הוא נפשו וכו', המלה, או ירי' הוא טעות ושבוש בכל הדפוסים האחרונים וצ"ל במקומה, אורי' לשון אור וכן בנוסחא הערבית, גוראניא, ובכל הדפוסים הקדמונים [נאפולי ר"ן, ויניציה ש"ח, מנמוכא שיי"ט], ורוצה לומר בענין מהות הנפש שהיא עצם רוחני עצם אור בהשנות שם בשמים ככל מלאכי מרום כמוהם כמוה גם מרם נתחברה בגוף על האדמה, ותכלית בואה פה לדעת המחבר הוא למען תשכיל ותצלח במעשים טובים כפי כחה כמו שכתב בעל העיקרים בחלק ד' פרק כ"ט בזה הלשון, ועל כן יראה שהדעת הנכון והנאות לתורה הוא שהנפש עצם רוחני מוכן אל ההשכלה לעבוד השם ית' ולא אל החשכלה בלבד וכו', וכסגנון הלשון הזה נמצא גם בשער העבודה פרק ט' ואחר כן חברך אל ההיכל הזה", והנה אם היה רואה כל זאת הפרשן הראשון בעל מנוח הלכות ז"ל לא היה מאוה דעתו בשם המחבר בהקדמה, אחרי המציאו אותם על תכונת הכרתם שמהות הנפש כה הכנה לתכלית ההשכלה בפועל כי הדעה הזאת היא שגוואת דעת מרן המחבר כאשר אראך בעזה"י מכל המקומות אשר דבר בענין הנפש. בשער העבודה פ"ב, שהנפש הוא עצם רוחני נגזר מן העולם העליון הרוחני, וכן פ"ט שם, שהבורא בראך מלא דבר בכלל מה שברא מן הגרמים הרוחניים, ובשער במחון פ"ד, שתשוב הנפש בצורת המלאכים בענין פשוטותה ודקותה ועזבה להשתמש בגופה כשתזדכך ותזהיר והיו מעשיה טובים בעוה"ז, ובשער הפרשיות פ"ג, והגורתו מעולם הרוחניות, ובשער אהבת ה' פ"א, שהנפש עצם ששום רוחני נוסה אל הרומה לה מהאישים הרוחניים :

(שם) והדם והנידים והעצמים והעורקים וכו', המלה, והעצמים" היא כטעות ובמקומה צ"ל והעצבים, ובנוסחא הערבית נ"כ, ואלעצב", וכבר הניח כן המפרש בעל מ"ל מדעתו, ומכאן נ"כ בשם המורה ח"ג פ' ל"ב העצבים הם כלי החוש והתנועה והעצבים נולדו מן המוח ומחוש השדרה וכו' :

(שם) מה שהוא מן מרה האדומה הולך אל כים המרה, המלה, האדומה"

הוא בשעות ובמקומה צ"ל הירוקה כי כן הוא במקור הספר "סמא כאן מן
גנס אל מרה אל צפרא ינרי אלי כים אל מראה", וכבר הניה כן בעל טוב
הלכנון ז"ל מדעתו כי משכן מרה האדומה הוא ברם:

(שם) והוא כחצר המלך שיש בו עבדים ונציבים פקידים על ביתו, אחד
מהם עומד לצרכי העבדים ולהגיעם אל גזבר המלך וכו'. אבל בדפוסים
הקדמונים הוא אחד מהם עומד לצרכי הנכבדים וכו', וכן בנוסחא הערבית
"לאסתצי חואיג אל חשם". והכונה בהנמשל על המוח והלב והכבוד והכצים הם
הנקראים נגודים בשער העבודה פ"ש אשר שם הוא מקור זה הענין. וכן גם
בנוסחא שלפניה כחצר המלך שיש בו עבדים וכו', הרצון על העבדים הנכבדים
רואי פני המלך כמפורש בנוסחא הערבית דאר לל מלך פיה חשם. והנמשל של
גזבר המלך זה האצמומכא וכל אברי הגוף נמשלים פה לכנין החצר של מלך.
והנמשל של החצר עם כל מה שבתוכו שהוא למלך זה הקב"ה:

(שם) ולא היה מקוה מנוחה ממקנא כצ"ל. והפ"י מן איש שמקנא עליו
לעשות לו רעה. וכן נמצא במקור הספר במקום המלה ממקנא "חאסד" ולא
כבעל טוב הלכנון שבחר הנוסחא "ממקוה" ופ"י מלשון מקוה המים:

(שם) ולא התעלם ממלך. פ"י המלה ממלך לשון מלוכה ושלטונות, ולא
כפ"י כל המפרשים שהוא לשון חזרה כמו וימלך לבי עלי (נחמיה ה') כי כן
מפורש במקור הספר, ולא נפלה מן סלמאן. והרצון שלא היה נשקם לבו
מספר המלך לקחת ממנו. ומכאן נובל גם כן לדעת איך היה מעמד העם
תחת מלכיהם ושריהם לא כן עתה בימינו אלה שזכינו למלכים צדיקים וקיסרים
חסידים. ה' ישמרם אמן:

(שם) ובו יראה מה שנעלם מחושיו הגשמיים כנסיעת הצל וכו'. צ"ל כנסיעת
הצל וכו'. כי כן הוא במקור הספר מן אל מראיאתי כאנתקאל אל סל. שבימים
קדמונים היו מבחינים דברים הרבה מן הסימנים של נסיעת הצל גם שעות היום
ובסוף פ"ה שער חשה"ג, וכן העתקת הצל באסמרובלי" וכו'. וז"ש פה מן
הגראות בנסיעת הצל ר"ל מן דברים הנכחנים ונראים ע"י נסיעת הצל. ולא
כפ"י כל המפרשים בו:

(שם) ומן המופלא במה שנופלת עליו עין האדם מבריאות הכורא יתברך
הגדולות השמים וכו' כצ"ל, ולא כנוסח החדש של בעל פת לחם "הגדלת
השמים" כלומר גדול כמות השמים. כי בנוסחא הערבית כתוב מפורש, אל
נסימה פהו אלסמא" ור"ל הגדולות, והוא השמים:

(שם) כמה אנו חייבין שתגדל תמיהתנו על כורא שמים וארץ מבלי יגיעה
ומרה ולא ליאות ועמל וכו'. ובנוסחא הערבית "דון כלס פה ולא משקה
ולא נצב ולא ענא" וכו'. והעתקת פירושם הנחתי לזולתי:

(שם) ומן התמיה שיהיה מראה השמים מן המראים המחזיקים את אור העינים
וכו'. וכן שאר החכמה בשאר הבריאות. המלה שאר הוא בשעות וכן המלה
"בשאר" וצ"ל "וכן סוד החכמה בכלל הבריאות" כי כן מפורש
בנוסחא הערבית, וכלך סר אלחכמה פי גמיע מכלוקאת". כן היא הנוסחא

הערבית שחנני ה' בו מן הגניזה של מצרים. וכמלה אחת היא משונה מנוסחא הערבית שנפארוזי וכדלך סר אלחכמה בסאיר מכלוקאת. וכן סוד החכמה בשאר הכריאות" אשר לפיה הרפסתי בסוף ספרי. כיום יאיר":

(שם) ומה שראוי לך לבחון מכל הכריאות העליונים ותחתונים מקמנם ועד גדולם הענין הנעלם אשר בו סדר הכל והשלמתו ואיננו מושג בחושים הנשמיים והיא התנועה הדבקה לכל מחובר ואין חוש מתחושים הנשמיים משיג אותם. אך השכל משיג אותם באמצעות הנע אשר ישיגוהו החושים ולולי התנועה לא היתה נגמרת הוית שום דבר מן הנמצאות ולא הפסדם ואמר א' מן הפילוסופים רוב הטבעים עם התנועה. וכשתבין סוד התנועה ותשכיל ענין אמתתה ורוחנותה ותדע כי היא מפלאי החכמה האלהית ותכיר רוב המלת הבורא על בראוי אז יתברר לך כי כל תנועותיך נקשרות בחפץ הבורא יתברך והנהגתו ורצונו הקטנה והגדולה שבהם והגלויה והנסתרת חוץ ממה ששם ברשותך מבחירת הטוב והרע. וכאשר יתברר לך זה תפקוד עצמך בכל תנועה שתנוע וזכור הקשר אשר קשור הבורא בו והתבושש ממנו תמיד ותירא אותו ותמסור לדינו ורצה בגזירותיו ותהיה אהריתך לטוב כמ"ש והבוטח בה' הסדיס טוב בנו:

כונת המחבר הוא שיבחין האדם כחינה כללית מן כללות סדר הברואים כלם עליונים ותחתונים קטנים וגדולים איך שכלם יחד כאיש אחד כאשר מציאת איש איש מהם דבריו וכל עניניו עד סופו משולבי ומקושרי כפי ענין גזירת ידיעתו יתברך מראשית הכריאה לתועלת כל איש מהנמצאים בפרט ולתועלת הכלל כן מחדש בטובו ית' תמיד ומכריח את כל נמצא לכל ישתנה מאומה מן מקומו וזמנו וכו' עד סוף תכליתו. כי לא יצויר פני מציאות כללות הכריאה כפי שהיא עתה כחתהפכות והשתנות סדר מציאת פרטי הנמצאים כן מתהלך ומתחדש כל פרט ופרט מהנמצאים הם וכל המסיבנים ומתחדשים בעולם מהם הכל ביד ה' כפי ענין גזירה הקדומה עליהם בקשר כלל הכריאה שכל אחד מהם מוכרח בחייו ובמותו וכל עניניו. ומעם ענין זה נעלם מן כל נברא רק כפי ידיעתו וחמלתו ית' לתועלת כל פרט ופרט ולתכלית הכריאה כלה כי אך זה הענין הוא מכריח ומחייב מציאת כל נמצא וכל המתחדשות ממנו בעולם כפי שהם כן הוא מחייב ומכריח השלמתו וסופו של כל נמצא וכל מסובכיו השתנות לויתר נכבד. היוצא מזה שכל נמצא בעולם אף כי האדם הוא חי מוכרח תחת מכסה גזירה הקדומה לבורא ית' עוד מראשית הכריאה מבלי ידע מה יתחדש עליו כל רגע מגזירת המערכה ומה יוליד לו כל יום מן הריון גזירה הקדומה. והנה כי כן איך יתגאה האדם כאשר ישים אל לבו את ענין הנעלם הזה שהוא חי מוכרח תחת השמש כי אין בידו ורשותו מאומה אך הוא אסור ביד ידיעת בוראו ית' שמו כמ"ש המחבר בשער הכניעה פרק ה'. והשני כשהוא חושב בעוצם מה ישיגיע אליו בעולם ממני הנסיון ברעב וכצמא בקור ובחום ובחלאים ובפגעים ובדאגות אשר אין לו מנוחה מהם כי אם במות וכאשר יתן האיש הנלכב אל לבו ויבין חולשתו ומעוש השגתו וקצרת ידו מדחות מעל נפשו כל זה יכיר מצורת כעמדו כי הוא אינו כמו אסיר בעולם הזה, אבל

הוא אסיר באמת וכנע כניעת האסיר המושם בכור אשר אין לו תהבולה ולא יכולת להתיר את עצמו מבלתי אדוניו, כמ"ש תבוא לפניך אנקת אסיר. [כי כן הוא דעת המחבר בענין ידיעה ובחירה כמ"מ מזה הספר ומהם בשער הבטחון פ' ד', והשביעי שיתברר אצלו כי יש לכל החיות שבעולם מעצם ומקרה גכול ידוע לא יוסף ולא ירע על מה שגזר הבורא ית' בכמותו ואיכותו וזמנו ומקומו וכו'. אין מרבה למה שגזר במעומו ולא ממעט ממה שגזר ברכותו ולא מקדים למה שגזר לאחרו ולא מאחר למה שגזר להקדימו ומה שיהיה מן הדברים על הדרך הזה הוא הנגזר אשר קדם בתחלת הידיעה" וכו'. וכן שם בפירוש החלק הראשון, וידע כי לא יגמר לו מהם אלא מה שקדם בדעת הבורא" וכו'. גם כמילי דשמיא דעת המחבר שאין ביד האדם כ"א כח הבחירה לבדה ושתיים הנותרות, רצוני ההסכמה והגמר הם ביד ה' שם בשער הבטחון פ"ד בפירוש החלק הרביעי]. וזה פשתנן המחבר להעיר כם פה על ההכנעה והכניעה מפני ה' בכל אשר יסיים בעצמו. וזהו תיקון המלות, ומה שראוי לך להכין מכל הבריאות" וכו'. וזאת המלה "מכל" הוא כמו מכלל ר"ל יבחין כל אדם מן סדר של כל נמצא בעולם אך שהוא מוכרח ומסודר בקשר כללות הבריאה מראשית הגזירה לכל ישתנה עוד עד סופו ממעם ענין הידוע רק לו לברו ית' ונעלם מן כל נברא. ו"ש, ומה שראוי לך לבחון מכל הבריאות עליונים ותחתונים גדולים וקטנים הענין הנעלם אשר בו סדר הכל והשלמות" והמלה, כו'. שבה על הענין הנעלם, כי ממעם הענין הנעלם הידוע רק לו ית' הוא סדר של כל נמצא וכל המסוכב ממנו בעולם, וזהו "סדר הכל" סדר מציאת של כל נמצא וכל תולדות הסבות המתחדשות ממנו בעולם בין המון רבוא רכבות סבות מסבות שונות המשולבות ומקושרות זאת בזאת וזאת אחר זאת, וכן ההשלמה של כל א' מהם, וזהו, והשלמתו" כי כל דבר בעולם מושגה כל רגע רק לפי הגזירה הקדומה בדרך הענין הנעלם ההוא כנ"ל. כה מתפרש כונת המחבר פה בענין הנעלם ולא כיון אותו לענין התנועה. כי מלבד שאינם משתוים בעניניהם וכל פ' מלותיהם יש מעות בכל ההעתיקות לפי המפורש בהנוסחאות של מקור הספר כי עשיתי עשרה מלות יתירות הן, ואלו הן, והיא התנועה הרבקה לכל מחובר ואין חוש מהחוישים הגשמיים משיג אותם" כלמו מעיתים ושכוישים מויקים לעצם מכון של המחבר. הוא השבוש שהרבה מחלוקת בין המפרשים. הוא השבוש שבעבורו זדו וכדו מלכס (אלו המעתיקים בשפת אישכנזית) נוסח מלה חדשה, הנעלה" תמורת נוסח האמת במקור הספר ובכל ההעתיקות, הנעלם" שהוא הוא עיקר כונת המחבר פה כנ"ל אבל כן צריך להיות ומה שראוי לך לבחון מכל [פי' כמו מכלל כנ"ל] הבריאות העליונים ותחתונים קטנים וגדולים הענין הנעלם אשר בו סדר הכל והשלמות ואינו מושג בחושים הגשמיים. אך השכל משיג אותו באמצעות הנע אשר ישיגוהו החושים" וכו'. וכזר הקשר אשר קשר הבורא בו וכו'. ומפני שהענין הנעלם איננו מושג בחושים הגשמיים רק באמצעות בחינות התנועה שע"י התנועה מתפעלים החושים מרבה המחבר הדבור בהתנועה וסורה ורוחניותה

וכו'. עד התימו לדבר בה כאלו המלות "תפקוד עצמך בכל תנועה שתנוע" אז הוא שב לגמור את כחית הענין הנעלם שהתחיל בו, אך עליו סיים ואמר "וזכור הקשר אשר קשרך הבורא בו" וכו'. ר"ל אך יראה כל אדם שבכל חייו ותנועותיו הוא מקושר ומשולב בסדר הקשר כללות הבריאה מראשית הנזירה כי אין בידו מאומה וככל הנ"ל. ומה נעמה ברעיון זה לשון קשירה, וכן בכל הספר בדברו בענין זה ישיף מליצתו בלשון קשירה ואסירה, כן בנוסחא הערבית ולעומתה בהעתקה כמו בשער הכמחון פ"ד. "אע"פ שקצו ומדת ימיו קשורים בנזירת ה"י. ושם פ"ו. כי מי שאינו מבין רחמי הבורא על ברואיו והנהגתו עליהם והשגחתו ומשלו בהם ושהם קשורים באסוריו" וכו'. ובשער הפרישות פ"ג. "עמדו על צורת נסיון האדם כעוה"ז ומאסרו בו" ובשער חשה"נ חשבון ז' וקושר אותם באסוריו ומושל בהם" ואך על זאת הוסיף לאמר והתבושש ממנו תמיד כי כמה יבוש המשכיל מפחד ה' שלא יבלה זמנו לשוא בעניני עוה"ז כי לא יועיל לו להנתק ולהותר מאומה מן כל הקשורים אשר הוא מקושר בהם. וכמ"ש בשער הכמחון פ"ד בפ"י החלק הראשון. ואל יחשוב כי הסכה תועילה או תזיקה וכו'. אך אין ראוי לו לחשוב כי תועילנו יותר ממה שקדם בנזרת הבורא. ע"כ סיים ורצה בנזירותיו ותהיה אחריתך לטוב כמ"ש והבוטח בה' חסד יסוכבנו. וכמ"ש ג"כ בחשבון שמונה ועשרים לשער חשה"נ ומסיים שם בזה הלשון. כ"ש שאתה אחד מיצוריו והוא יוצרך ומטריפך ומנהיגך כטוב לב בגלוייך ובנסתרך ואם נעלם ממך הדבר" וכו'.

ועוד תיקון אחד יש בנוסח המאמר של הפילוסוף, רוב המכעים עם התנועה "צ"ל רוח המכעים עם התנועה". ולעד נאמן על כל אלה אביא פה נוסח מקור הספר בשפת הערבית הקדומה כי הוא זה, ומן גמלה מא יגב עליך אן תחפש מן אל מכלוקאת אעלאהא ואספלהא דקיקהא וגלילהא אל מעני אל (כפי) כפי אלדי בה נמאם אל כל ותמאמה ולא ידרך בא אל חו אס אל גסטאניה אנמא יראה אל עקל בתוסם אל מתחרף אלדי תחרכה אל חואם ולו לא אל חרכה לס יתם כון לשי מן אל מוגודאת ולא פסאדהא וקאל בעץ אל פלאספה רוח אל מכאיע אל חרכה פאדא עקלת סר אל חרכה ופחמת מעני חיקתהא ורוחאניתהא ועלמת אנהא מן לשאיף אל חכמה אל אלאהיה ומיזת פיהא קוה ענאיה אל כלק תעאלי בא אל כלק תחרכת ענד דלך אן חרכאתך כלהא מזוממה באראדה אל כאלק תעאלי ותדברה' ומשיתה' דקיקהא וגלילהא כפיהא ומאחרהא אלא מא פוץ אמרה אלך פי אכתיאר אל מאעה ואל מעציה פאדא תחקקת דלך תפקד נפסך ענד כל חרכה תתחרף להא ואדרכר זמאם אללה תעאלי פיהא ולאום אל חיהא מנה ואל רכבה לה' ואסתלם אלי חכמה וארצ' כקצאיה תצל אלי רצאה ותחסן עאקבה אמורך כמא קאל אל ולי עאם והבוטח בה' חסד יסוכבנו :

(שם) ומן התימה בסכות המזונות מן הזרעים כי נרנר אחד מוציא אלף ויותר כשינצל מן הסגעים וכבר נאמר כי ימצא בנרגיר אחד של חמה שלש מאות

שבלים ובכל שכולת יותר מעשרים גרורים ונמצא אילנות הגדולים וכו'. בין המלה גרורים לבין המלה ונמצא חסר שתי מלות הנצרכות פה וצ"ל בקצת המקומות ונמצא אילנות הגדולים וכו'. וכן מפורש בנוסחא הערבית פי בעץ אל מו א צ ע וכו'. ומ"ש ונמצא אילנות הגדולים וכו'. הם אילנות התמרים כמפורש שם ונזר אל תמאר אל עמאם וכו':

(שם) ומטה שצריך לבחון בו ולהבין סימני החכמה העליונה והיד הטובה ממנו הוא הסכמת בני אדם על המקח ועל הממכר כזהב וכסף וכו'. ומפלאי סימני החכמה בהם שהם הרבה אצל קצת בני אדם מצד שאינם ריקים מהם והם מעט אצל רובם וכו'. וננוסחא הערבית כתוב. ומן אנל דלך תראה כתירא" ענד אל נאם מן נהה אנהם לא יכלון מנהא והי קלילה ענד אכתרהם. ר"ל יש לחשוב מנפלאות החכמה שתראה הרבה כסף וזהב אצל בני אדם מן הצד ומן הסבה שהכסף וזהב לא ימנעו ולא יכלו מבעליהם בגזירת ה' לא מצד ההשתדלות והחריצות של בעליהם:

וזהו המלות. מצד שאינם רקים מהם" ר"ל מן הצד והעלה שהכסף וזהב אינם מתרוקנים ואינם כלים מבעליהם מה שלא תמצא כן אצל הרבה בני אדם הגם שהם בעלי השתדלות וחריצות:

והמכוון בזה שתראה את בני אדם בעלי הכסף וזהב ותמצא שגם אצל סכלים ופסשים יש הרבה כסף וזהב אות הוא שהוא רק בגזירת ה' יתברך. כי בנוסחא הערבית שלפנינו אומר "תראה" שהמלה הזאת תחסר בהעתקה ולא כפי' בעל פת לחם פה:

שער הבחינה פרק ר'

אך הדברים התלויים בבחינה מהם שיבין האדם טובות האלהים עליו ושיקבל עבודתו בעבורם. ומהם שישוּב אל לבו תמיד סימני חכמת הבורא. ולא יעמוד מחשוב בהם ומחקור עליהם בכל מה שיגיע אליו מן המוחשים ומן המושכלים. ואיננו פוסק מראות סימן חדש בכל יום כמ"ש הכתוב יום ליום יכיע אומר וכו'. כאור המלה "התלויים" הוא ענינים המקושרים בעצם מהות הבחינה אשר יבואו בנפש בעל הבחינה כאשר הם תלויים וקשורים בעצם מהות הבחינה וזהו "התלויים" כי בנוסחא הערבית. תואבע" והשווש" תבע" ועליהם אמר המחבר שהם שני ענינים. מהם שיבין האדם טובות ה' עליו וכו' ומהם שישוּב אל לבו תמיד סימני חכמת הבורא וכו'. אך בעצם ההבנה בהתחלקות'אלו ענינים יראה רק בנוסח מקור הספר שהם גדולים ונוראים והוא תארם. ואמא תואבע אל אעתבאר פמנהא תחציל אל אנסאן עפים נעם אללה עליה ואלתזאם אל טאעה לה ענהא. ומנהא תרדיד חכמה אל כאלק תעאלי' פי נפסה דאימא" ולא יכלו מן אל תפכר פיה ואל בחת ענהא פי כל מא ירד עליה מן אל מחסוסאת ואל מעקולאת פלא יואל ירי' אתארא' גדידא' פי כל יום כמא קאל אל ולי יום ליום יכיע אומר" וכו'. ור"ל בענין הראשון הבא בנפש המבין הוא הגעת החכרה בעצם טובות ה' עליו וקבלת העבודה וההכנעה לו ית' כפי כח החכרה

ההוא זה גם כן רצון המעתיק באמרו שיבין האדם וכו' ושיקבל וכו'. שרצון המלה שיבין וכו', וכן המלה ושיקבל וכו'. הוא בלשון הודעת העתיד כמדבר עתיד האדם שיהיה לו כך וכך והוא תקון הלשון גם בענין השני באמרו ומהם שישוב אל לבו תמיד וכו' ולא יעמוד וכו'. בלשון הודעת העתיד כלומר שיגיע האדם למדרגה הרמה בחכמה עד שישוב אל לבו תמיד סימני חכמת הבורא וכו'. כי אך בזה התקון נשזה את מכוון הענין בהעתיקה למפורש בנוסחא הערכית הנצבת למעלה תרדיר חכמה אל כאלק תעאלי פי נפסה דאימא" וכו' שפירושו הוא כן השבת חכמת ה' בלב נפש בעליה זה שכבר בהן בטובות ה' כפי כחו ומקבל עבודת ה' בעבודה כי אך אז תחזור ותשוב חכמת ה' בלבו וכל נפשו של בעל נפש הלזה להיות שם אור תמיד ותלהט בו לה' לאור כאור בחינות שונות מן כל המוחשים והמושכלים המעירות על השגחת ה' ורחמיו וכו'. עד שהפעיל בלבו תמיד לה' באותות וסימנים חרישים כל יום וכל לילה, וכל זה הוא מטעם הלשון בנוסחא הערבית תתקדך חכמה כאלק פי נפסה דאימא" וכו'. והיה בעת ההשבה וחזרה של החכמה בלב הזוכה ההוא תורה שם חיצו בחינות דומה כמי שמסיר פקק מן הצלוחית המלאה משקה עוז שבהפתח ידחה ויחזור המשקה לחוץ בכח מה שבו היה קשה על המעתיק להעתיק ללשון הקדש לכן התחפשפה בדמות פרשן לשמור רק מכוון הענין ויאמר: שישוב אל לבו תמיד סימני חכמת הבורא ולא יעמוד מחשוב בהם ומחקור עליהם וכו'. כדרך המדבר בהודעת העתיד וכנ"ל. והוא הדבר מ"ש בשער השלישי פ"ג והחמישי וכו'. אך מצות השכל כמעט שאין להם תכלית כי בכל יום יוסיף האדם דעת בהן וכל אשר תוסיף הכרתו ויבין טובות ה' ועוצם יכלתו ומלכותו יוסיף להכנע לו ולהשפל לפניו וכו' בעבור תוספת הכרתם בגדולת ה' בכל יום וכו'. כמ"ש דוד ע"ה יום ליום יביע אמר. וכזה תמצא בשער חשה"ג חשבון עשירי וכו' וכו' את מעשיו וחוקר את פעליו וכו'. וכאשר ימיד ע"ז ינח הבורא לו מעצבו וירגיע לבו מפחדו ויפתח לו שערי ידיעתו ויגלה לו סודות חכמתו ולא ינחהו לעצמו וליכלתו" וכו'. גם בפ"ד לשער ההוא ויתחדש לך כח עליוני נכרי אשר לא ידעתו בכל אשר הרגלת מכחותיך כמ"ש החכם חכמת אדם תאיר פניו. הנה! כזה וכזה הוא סכלל הענין השני פה. ומעם הענין השני הזה הוא הענין הנורא הנקרא כפי יחדי סגולה אור החזור:

(שם) אך דמה עצמך בעולם אל ילד שנולד בכור מאסר המלך וחמל עליו המלך וצוה לו בכל הטוב לו וכל הצריך לתקנתו עד שגדל והשכיל ואיננו יודע מאומה חוץ מן הבור ומה שיש בו והי' שליח המלך בא אליו תמיד בכל מה שצריך לו מנה ומאכל ומשתה וכסות והודיעו כי הוא עבד המלך וכי הבור וכל אשר בו וכל אשר יביא אליו מן המזון של מלך הוא וחייבו להודות לו ולשבחו ואמר אני משבח בעל הכור הזה אשר לקחני לעבד לו ויחדני בכל טובותיו ושם עינו ולבו עלי. אמר לו השליח אל תאמר כן פן תחטא כי אין הבור הזה לבדו מטשלת המלך כי כרחבי ארצותיו מכפלי הבור הזה מה שלא יספר מרוב וכן אין אתה לבדך עבדו כי עבדיו רבו מספר וכן מה שהגיעו אליך בטובותיו וחסדיו

אינם נחשבים למאומה לגדר טובותיו על זולתך ואמר הנער אינני יודע מה שאמרת אך הבינותי מדבר המלך כפי מה שראיתי טובתו ומשלתו בלבד. אמר לו השליח אמור אני משבח המלך העליון אשר אין קץ למלכותו ולא תכלית לטובתו וחסדו ואני כלא חשוב בין רובי חייליו ועיני איננו כלום לפי נודל יכלתו והבין הנער מענין המלך מה שלא היה מבין וגדלה מעלתו בנפשו ונכנסה אימתו בלבו ותגדל בעיניו טובתו ומה שהגיע אליו לפי נודל מעלתו ומעום חשיבות הנער במלכותו ויגדלו מתנותיו אצלו. ואתה אחי שים לבך אל הדמיון הזה כשתשכיל כנגלגל הסובב את הארץ כי אין אנו מבינים מה שיש בבקעה קטנה כ"ש בכלה וכ"ש מה שיש אחרי הגלגל. התבונן אחי המשל הזה ובחון בו, והבן מענין הבורא ית' כפיהו ויגדל בעיניך מה שחננך מטובו וחסדו אשר שם עליך עינו לטובה בכלל בריותיך וכו' :

מובן לכל איש משכיל כי לא כחנם יכפיל וישנה המחבר על ההבנה של המשל באמרו "התבונן אחי המשל הזה ובחון בו". רק כדי להבין בו את המכוון של הנמשל אליו שהוא קודש לה' מה שלא נראה עד היום מסבות ענני השבויים הדעיכו אור המכוון, כי במקום המלות בבור מאמר המלך צ"ל בבית מאכל המלך* "ר"ל בית שמבשלים בו אכילה למלך (קאניגליכע קיכע בל"א), כמפורש בכל ספרי כ"י של טקור הספר "פי מטבך אל מלך", וכן בכל מקום שנוכר פה "הבור" תדע שהוא אך בטעות ובמקומו צ"ל בית מאכל המלך. גם בנוסחא והודיעו וכו', וכל אשר יביא אליו מן המזון שהוא של מלך צ"ל שהוא למלך כמפורש בנוסחא של טקור הספר "פחו לל מלך", ובנוסחא ישרה זאת תאיר כיום ההבנה בענין הנמשל כמ"ש המחבר בסוף המשל "והבן מענין הבורא ית' כפיהו" ור"ל הבן מן ענין הבורא ית' כפי כל הענין של הילד הזה הנולד בבית הבשול של מלכו כי גם אתה כן אליו נמשלת בענין המלך האמיתי ית' שנולדת בעולמו :

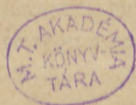
ועתה בוא וראה כי זה הפילוסוף המחבר ז"ל מדמה את בנין הנמצאים הקיימים לבנין בית בשול של מלך, והנמצאים החיים ונפסדים פה בעולם התמורה ממשל אותם בצדק להמונות ששלחם המלך. ליד הילד ההוא שם בבית הבשול והודיעו כי הוא עבד המלך וכי כל בית הבשול וכל המזונות המוכאות שם שהם למלך כי לא נשלחו רק לשרת ולעבוד בס את המלך לעשות בהם מטעמים כאשר אהב המלך. כן הוא בענין הנמשל שחקב"ה שולח ברחמי ההצטרכות לכל אדם ביד הטבע שסימני החכמה הנלמדים ונשמעים מן הטבע הם מודיעים ומספרים לכל איש משכיל שהאדם לא נברא בעולם הזה מקום שהנמצאות נמורות ומשתנות בו לתכלית ופרנסת האדם כי אם לשרת ולעבוד בס את המלך האמיתי יתברך כי על ידי האדם העובד את ה' ישוכו למקורם כל החיים ונפסדים והבן, וכל אדם עתיד לתת דין וחשבון לפני מלך

* (ה) הענין ז"ל העסיק בלשון "בניה וואכל הונלך" אך ורק בזה הענין נכנסות סודות קיסים והנביאים נסתנו אלו הנולד עד שנעשה בניה וואכל הונלך ביד וואכר הונלך :

מ"ה הקב"ה על כל פרי הברואים והתענוגים שקבל מחסדו ית' כחק כל ממונה על דבר שמשחוייב לתת חשבון על הדבר אשר נתמנה עליו. וכמו שמורה המחבר בחשה"נ חשבון אחד עשר ושלושה עשר. וגם זאת כי כמו זה השליח שחייב את העבד ההוא להודות למלכו כפי ערך גדולת המלך לא כפי הכרת הילד בלבד כן הוא בנמשל שענין החכמה הנראה ונלמד מן הטבע בכל מין ופרט של כל נמצא בעולם הוא מורה ומוהיר לכל איש חכמה להכיר ולהוקיר חסדי הקב"ה כפי הוד גדולתו ית"ש וכרוב רחמיו וחסדיו על כל הברואים. — ולרצון כל זה מזהיר המחבר באזהרה כפולה. התכוונן אחי המשל הזה ובחון בו למען שתצייר ותדמה כן את כל ענינך בעוה"ז כמו שמסיים והכין מענין הבורא יתברך כפי הו כי פי' המלה "כפיהו" הוא כפי כל המשל הזה וכנ"ל. ולא כפירושי המפרשים בו יען שמפורש כדברי במקור הספר. ואפהם ען מעני אל כאלק גל ועז בחסב דלך":

וליוקר הענין הזה אביא לפני הקורא את כל הנוסחא הערבית:

בל מתל נפסך פי אל עאלם מתל מפל ולד פי מט בכ אל מלך פעני באמרה ואמר לה אל מלך בנמיע מצאלחה ולאטפה חתי כבר ועקל ולא עלם לה' בשי אלא באל מטבך ומא סיה וכאן יכתלה אליה רסול אל מלך בנמיע מא יחתאנ אליה מן סראנ ומעאם ושראב ולכאם וערפה אנח עבד לל מלך ואן אל מט בכ בנמיע מא יחיה ומא יגלבה אליה מן אל קות פהו לל מלך. תם אלזמה שכרה וחמדה פקאל סכחאן צאחב הדא אל מט בכ אלדי צירני לה עבדא וכצני בנמלה נעמה וגעלני המה ושגלה פקאל לה אל רסול לא תקול הכדא פאנך תכטי אד לים הדא אל מטבך פקט הו מלך אל מלך פאן פי סעה בלאדך מן אמתאל הדא אל מט בכ מא לא יחצי כתרה וכדלך ליסת בעבדה וחדך אד עבדה אכתר מן אן יחיש בהם ערדא וכדלך מא באשרת מן נעמתה ופעלה לא קדר לה פי נעמתה עלי גירך וכדלך שגלה באמרך לא קדר לה ענד שגלה בסואך פקאל אל צבי אנא לא עלם לי במא דכרת אנמא סהמת מן אמר אל מלך חסב מא באשרת מן מלכה ונעמתה פקט פקאל לה אל רסול קל סכחאן אל מלך אל עאלי אלדי לא נהאיה למלכה ולא גאיה לנעמתה ופעלה ולא קדר לי מן עטים נודה ולא קיטה לאמרי פי גלאלה קדרתה סכחאנה. פסהם אל צבי מן אל מלך מא כאן יגהל ועמם קדרה פי נפסה והאב אמרה ואסתעמם נעמתה ומא ורדה מן קבלה לעטים שאנה וענר קיטה אל צבי פי מלכה ואחגזול מואכהה. ואנת יא אכי עלי מתל דלך פי אל פלך אל מחיש באל ארץ פאנא לא נעקל מא פי אקל בקעה מן אל ארץ פעלא ען גמלתהא סכיה מא ורא אל פלך. סת פהם יא אכי הדא אל מתל ואעתבר בה ואפהם ען מעני אל כאלק גל ועז בחסב דלך וליעטם פי נפסך מא מנחך מן נעמה ופעילה וכו':

בפתיחה לשער השלישי.

וכאשר נעמוד במחשבותינו על גדולת הכורא יתעלה. ועוצם יכלתו
 וחכמתו ועשרו ונשתכל בחלישת האדם וחסרונו. ושאינו מניע אל השלמות
 ורוב צרכו ורישו לדבר שימלא חסרונו ונבחן רוב טובות הכורא יתברך
 וחסדיו עליו. ושבראהו כמו שבראהו מן החסרון בעצמו והוא רש וצריך אל
 מה שיש בו תקנתו, ולא יגיע אליו כי אם בניעת נפשו וזה מחמלת הכורא
 ית' עליו כדי שיכיר את עצמו ויבחן בכל עניניו וידבק בעבודת האל על כל
 פנים ויקבל ע"ז גמול העולם הבא אשר לו נברא כמו שהקדמנו מן
 הדברים בשער השני מן הספר הזה וכולי:

לפי הנוסחאות של מקור הספר נראה ברור כי שבעה וארבעים מלות יתירות
 הם בכל ספרי ההעתקות ואלו הן: ושבראהו כמו שבראהו וכולי, וכולי, עד
 המלות כמו שהקדמנו מן הדברים וכולי, שלא מדעת המחבר באו פה וסבת
 המעות הזאת תתגלה בהראותנו בע"ה את מקור המקום שעליו ירמוז פה באמרו
 כמו שהקדמנו מן הדברים וכולי, אשר בו יתכנו גם תוספות שתי המלות מן
 הדברים אבל המכוון של המלות מן הדברים הוא על ענינים הנדברים בפתיחה
 לשער השני שהוא שער הבחינה כאשר הם נקראים שם מפי המחבר בשם
 "דברים" וזה לשונו שם: ונאמר תחלה כי טובות האל ית' על בראיו ואם הן
 כוללות את כלם רובם כעורים מהכירם וכולי, מפני שלשה דברים אחד מהם
 וכולי, וכל הרצון בהבאת הראי' משם לפה הוא רק לענין סיום הפתיחה באלו
 המלות ונבחן רוב טובות הכורא ית' עליו וחסדיו אליו כדי להעיר את כל אדם
 לבל יתלונן על חוסר משאלותיו בעולמו או על הפגעים והיגונות העוברים
 עליו כי שם בהפתיחה לשער השני הקדים המחבר לדבר על לבות המתאווים
 והמתלוננים על צרותם כג' אופנים הנכללים בשם דברים כי כל הפגעים
 והיגונות העוברים על האדם הם לרפואתו ושלמותו בזה ובכא ברחמי הכורא
 רופאהו ומחוננהו ית' ש. ראה שם אשר אך בהקדמת הדברים האלה ולא
 בזולתם תבנה ותכוון הבחינה בטובות ה' על כל אדם על כן מביא הראי' מן
 הדברים ההם לחזק ולברר פה אמתת טובות ה' על כל אדם. וז"ש ונבחן רוב
 טובות הכורא ית' עליו וחסדיו אליו כמו שהקדמנו מן הדברים בשער השני מן
 הספר הזה כי אין לחשוב המכוון של המלות מן הדברים על הענינים הנדברים
 פה בפתיחה לשער השלישי שהוא ענין הלמוד וההקיש להתחייבות האדם
 בעבודת הש"י מן התחייבות האדם לבן אדם המטיב לו יען שאלו הענינים לא
 נזכרו בכל שער השני ההוא ואיככה יוכיח פה כמו שהקדמנו מן הדברים בשער
 השני מן הספר הזה?

ונם זאת אחשוב בסבת יתרון הנוסחא, להיות כי בא איש חכם מקוראי
 הספר ואציליו. — וימשוך מדעתו בדרך ביאור את כל המלות ושבראו כמו
 שבראהו וכולי, עד כמו שהקדמנו וכולי, כדי שתובן הבאת הראי' שנוספו
 בלשונה מן הדברים רק על עניני הבחינה בטובות ה' בלבד למען שלא נדמה

אותם על אלו הענינים הנדברים פה בפתיחה לשער השלישי אשר נמנע להיות
 בן לפי שלא נזכר מאומה בכל שער השני מן אלו הענינים כנ"ל. — ובאשר
 כובן היום המכיוון של "מן הדברים" אין צורך עוד בנוסחא היתירה וכן צריך
 להיות ונבחן רוב טובות הבורא ית' עליו והסדיו אליו כמו שהקדמנו
 מן הדברים בשער השני מן הספר הזה:

ולעד נאמן על כל אלה תקרא הנוסחא של מקור הספר:

פארא וקפנא באכתבאנא עלי גלאלה אל כאלק תעאלי ועמים קדרתה
 והכמתה ונגאיה ותאמלנא צעפה אל אנסאן ונקצאנה ותכלפה ען אל תמאס
 ועמים האנתה ופקרה אלי מסדר יסד כלתה ואעתברנא גזיל נעם אללה תעאלי
 עליה ואחסאנה אליה עלי מא תקדם לנא מן אל קול פי אל כאב אל
 תאני מן הוא אל כתאב:

(סג) ואם יש איש סכל שחולק בחיוב כל זה לבורא ית' על האדם כשהוא
 מבחין ומתבונן בענין הזה וכולי המלה "סכל" היא טעות סבלות ובמקומה צריך
 להיות "שכל" וכן היא בדפוסים הקדמונים כמו שמפורש במקור הספר "אל
 עאקל" כלומר. איש שכל ותבונה. מדבר תהפוכות נגד הפתיחה הזאת באמור
 לה כי אינו דומה ענין בן אדם המטיב לזולתו הנצרך והפץ לגמול ותועלת
 מה שאין שייך אצל הקב"ה. וזהו פי" המלה "שחולק" כלומר. מחלק ומפריד ענין
 מן ענין ומשיב ומתפקד ויש פה ל מן אל עאקל ירד פי ונוב דלך ללה תעאלי
 עלי אל אנסאן: ותראה בשער יחוד המעשה פרק חמישי שמיחס את המענה
 הזאת ליצר הרע כי גם הוא חכם ונומר. וזה לשונו שם: וכאשר יתיאש ממך
 בפנים האלה ישתדל לפתיתך מצד חיוב עבודת הבורא ויאמר לך כי העבודה
 מן העובד לנעבד תהי' בעת צרכו אליו והבורא ית' איננו צריך לבריותיו ולא
 חסר לשום עבודה וכולי. וכאשר תשקיף בשכלך על מה שקדם לנו בשער
 הבחינה לטובות ה' עלינו. ובשער (ר"ל בפתיחת השער הזה) חיוב קבלת העבודה
 לה' בעבודה יסורי-הספק הזה ותחייב את נפשך בעבודת ה':

כשהוא מבחין ומתבונן בענין הזה ומודה באמת על עצמו הלא יעור הישן
 וכולי. — כפל הלשון מבחין ומתבונן הוא לעימת הכפל לשון שבנוסחא
 הערבית "חצל ואעתבר" ור"ל. שיעטיק האיש שכל החולק. בענין של הפתיחה
 ויראה היטב באמתות רעיונותיה וישתכל בהן כפי שהן באמת — וגם שיהא
 מודה באמת על עצמו ר"ל שידרוש ויחקור את האמת מן בחינות גבורות
 הבורא ית' הנמועות ונשמרות בעצם נפשו שכל רגע הוא חי ברחמי ה' ית' ש
 אז יטהר ויתרחק להתחייב בעבודת ה' בגלל הכרת הטובה מעצמו ובשרו אשר
 יהיה על פי החכמות כי עם איש שכל מדבר כנ"ל. וכמו שכבר הקדים המחבר
 בסוף ההקדמה. ויעזר על השתמשו מכל אחד מהם בחכמת הישמוש ובחכמות
 המופת וכולי. כי מי שאיננו בקי בהם אינו מכיר סימני הכמת הבורא

כבריאותיו*) ולא ידע עניני גופו וכ"ש זולתו" וכל זה מוכרחים אנו להבין כאלו מלות
ההעתיקה. ומורה באמת על עצמו כלומר על עֲצָמוֹ כדי שיהא כולל את כל
המכוון בנוסחא הערבית. פאנצף אל חק מן נפסה" ר"ל שיחקור זיכור היטב
את האמת מן בחינות החכמה בעצם נפשו וכנ"ל. וכשאני לעצמי אפרש לי
המלה זמורה כמו ומורה לעומת המלה. פאנצף" והמלה באמת כמו האמת
כמפורש. אל חק" והמלות על עצמו כמו מן עֲצָמוֹ וכנ"ל:
(ע) הלא יעור הישן. ויקיץ המתעלם. ויבחין הכסיל. וישכיל המ שכייל.
ברור חיוב קבלת עבודת ה' יתב':

דעת המחבר בסבות יציאת האדם מעבודת ה' שהן על ארבעה אופנים או
מתנכרות התאוה שבאדם או מצד התעלמותו מחיובו בעבודת ה' או מסבת
סכלותו כי איננו יודע מאומה או מסבת חבריו ואהוביו החטאים כתיורו
וימשיכוהו בדרכיהם הרעים כמפורש כ"ז בפ"א לשער התשובה. ועל כלם מרמז
פה בהכפלת הלשון הלא יעור הישן. (זהו מסבת התאוה שנפש בעליה נדמה
כישן). ויקיץ המתעלם ויבחין הכסיל וישכיל המ שכייל ברור חיוב קבלת עבודת ה'
יתברך. כי רצון המלה "וישכיל" הוא כאומר "ויזכור" ר"ל שיזכור האדם המשכיל
תמיד חובותיו לה' ואדם לכל ילכד ברשת תפתה של חבריו הרעים כי כן
מפורש בנוסחא הערבית. אפלא יתבה אל ראקד. ויסיקין אל גאפל ויעבר אל
גאהל. ויתדבר אל עאקל צהה ונוכ אלתואם אל טאעה ללה תעאלי"א

(ע) עם ברור הראיות. ופרסום העדים. ואמתת המופתים. וכמו שאמר
הנביא למי שהתעלם מעיין בקבלת עבודת ה' הלה' תגמלו זאת עם נבל ולא
חכם וגומר. בינו שנות דור וגומר שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך. בן צריך
להיות.

וכאור אלו שלשה ענינים מתבארים מן דבריו בשער הראשון פ"י. ומפני
שהיתה השנתינו לכל נמצא וכולי. מפני שנמנעת השגת הכורא מצד הרגשותינו
לא יכולנו להשיגו אלא מצד הגדה האמתית ומצד הראיה עליו מאותות מעשיו
בלבד וכיון שעמדו לנו הראיות מצד אותות פעולותיו בברואים וכולי. וספרוהו
הנביאים והחסידים" וכולי. וכוה יאמר בשער אהבת ה' פרק ג'. אכל שתי
הבחינות וכולי. אחת מהם הבחינות במה שעבר לראשונים בעמדו על ספרי
הנביאים ודברי הקדמונים והשנית הבחינה בעולם במה שהוא רואה מפלאי הכורא
ית' כבריאותיו כמ"ש זכרתי ימים מקדם הגיתי בכל פעלך" והוא המכוון גם פה
מה שאמר עם ברור הראיות" על סימני החכמה הנלמדים ונבחנו מאותות
הברואים. כן מ"ש ופרסום העדים" אלו ספרי הנביאים ודברי הימים הקדמונים

(*) ויחך יונחק לפי הנוסחא בדפוסים הקדמונים כי ויי שלינו זקי צהם חינו מכי סימני
חכמה ולא ידע עניני גופו וכ"ש זולתו. ש' כי בחכמות הן יחזוין חלום להכי ולסוקי סימני
חכמה הנועות ומוזרות בעלם נפשו אשר נעטם ומוזרם בו חזיר זם הכולל ית' כי עוש חלום
הוא עֲצָמוֹ לכן ישכיל לדעת מה ישחוש צהם כמ"ש כחם הרעיון זה בשער הפרישות סוף פ"ה
והפעלם בחנועת ידך וחשוב בחכמתך זה תכסחך מעשות הרע צהם כמ"ש ומוזר ירו מעשות כל
רע" כמי שמוזר וכולל בכל נפשו את חולר הן וזהו של העלך זהו פי' ומוזר ירו":

עדים נאמנים הם לקבלת עבודת ה' אך מ"ש ואמתת המופתים יר"ל נוסף על אלו שתי הבחינות הוא ענין אמתת האותות והמופתים כמו ביציאת כ"י מצרים וקריעת ים סוף וכו' מה שהאמונה כס תועיל לכל אדם גם מי שאיננו מבעלי שתי הבחינות הנזכרות כמפורש בשער השלישי פרק ג' והשביעי בתורה נניע אליה במציעות אדם שיראו על ידו אותות ומופתים כל בני אדם שונים בהם מצד הרגשותם לא יוכלו לדחותם ויתברר להם מה שהוא בא בו משם הבורא כמופתים מורגשים ושכליים וזאת תוספת על מה שהושבעו אליו בשרש הבראה והיצירה מן ההערה השכלית. וזהו הפירוש פה ואמתת המופתים ולא כפי' בעל פת לחם בו כי מפורש בדברי בטקור הספר "מא ביאן אל דלאיל ויצוה אל שואהר. ויקין אל בראחין עלי הלך". ושלשה ענינים אלו מפורשים הם בכתובים שמוכאים פה לראיה הלה תגמלו זאת ונומר הלא הוא אביך קנך הוא עשך ויבוננך שמפורש בו על ענין הראיות הלכות ממעשיו יתברך ומ"ש ישם כינו שנות דור ג"כ מפורש על ענין עדות הנביאים ודבתי ימים הקדמונים. ומה שמסיים הכתוב שם שאל אביך ויגדך זקיךך ויאמרו לך הוא לדעת המחבר על האמונה הקדושה של האותות והמופתים שהאמונה זו ידושה לנו על פי האבות והזקנים עד הראשונים שראו בעיניהם כל המופתים והאותות ההם:

לשער השלישי פרק א'

ואמא אל צרורה אלי אל תנכיה אלי טאעה אללה פולך אנה למא כאנת אל טאעה ללה עז וגל תלוס אל אנסאן כמריק אל עקל ואל תמיז וכאן בין וקת טהור אל נעם עלי אל אנסאן ואלי אן יעקל וימיז טא ילומה ענהא מן אל טאעה מדה טוילה וגב תנכיה אל אנסאן אלי ואנכאת אל אעמאל ואעתקאראת אל קלוב אלתי כהא תצח מנה אל טאעה ללה תעאלי פלא יבקי' בלא דין אלי אן יכמל עקלה ואלתנביה עלי צרכין. אחרמא מרכוז עלי אל עקל מגרוס פי תמיז אל אנסאן מספור עליה פי אצל כלקתה וטביעתה. ואל צרב אל תאני מכתסב כמריק אל סמע והו אל שרע אלדי ידיה אל רסול אלי אל נאם לארשאדהם אלי מריק אל טאעה אל ואגב עליהם ללה תבארך ותעאלי:

זה לשון ההעתיקה בו.

אמר המחבר. אך הצורך אל ההערה אל עבודת ה' (וחלקיה) הוא מפני שהאדם חייב בעבודת ה' יתברך מדרך השכל וההכרה. ויש בין עת הראות הטובות על האדם ובין עת שישכיל ויכיר מה שהוא חייב עליהם זמן ארוך היתה הערת האדם על מה שחייב בו מן המעשים ואמונות הלככות אשר בהם תשלם לו העבודה לאל ית' חובה כדי שלא ישאר בלי דת עד שיגמר שכלו. והערה על שני ענינים אחד מהם תקוע בשכל נמוע בהכרת האדם נוצר עליו בשרש כריאתו ותולדתו. והשני קנוי בדרך השמע והיא התורה אשר יגיענה הנביא אל בני אדם להורותם דרך העבודה אשר הם חייבין בה לבורא יתברך.

המלה "וחלקיה" היא נוספת בלשון ההעתקה על נוסחא הערבית, שהדבור
בחלקי ופרטי ההערה אין מקומו בפרק הזה רק בפרק שני הבא בע"ה. והמלה
"חובה" איננה על מכוונה שמקומה למעלה. וכן ה' צ"ל חוב הערת האדם על
מה שהייב בו וכו', אך בנוסחא עד שיגמר שכלו. וההערה על שני ענינים
וכו', שוכנים בה שני שבויים מזיקים את הוד המכוון, שנעבורם מבינים
המפרשים והמעתיקים במכוון המלה "שיגמר" שהוא לשון חזק כמו שה' אומר
"שיחזק" המביא למעות בו אשר בחזק כח השכל וכל האדם להניח את
ההנהגות והאמונות ולחיות על פי השכל לבדו שהוא הפך האמת. והמעות
השניה פה העזרת לשעות הראשונה היא הנקודה בין המלה שכלו לבין
המלה וההערה. כי גם בעבודה כתב המפרש בעל מ"ל ז"ל במכוון של וההערה
על שני ענינים וכו', שחזור כס לפרוש ולפרש את ההערה שהתחיל לדבר בה
חיתה הערת האדם וכו', מה שאין הדבר כן:
אבל על דעת המחבר והמעתיק ז"ל שבמקום המלה "שיגמר" צריך להיות
"שיגמור" וכן היא הנוסחא בדפוסים הקדמונים וכן הוא מפורש במקור הספר
"יכמל" שהוא הלשון באמור פלוני השלים את דבר פלוני על צד המעלה
והשלמות, כי הרצון בפרק הזה הוא, שמוכרח ונצרך לכל אדם הערה מחוץ
לנפשו, אשר תחייבהו ותכריחהו במשפט שכו ועונש, על ההנהגות ישרות
ואמונות הלבבות, כדי שיהא המתחנך מוכרח ופחוייב לקבל ולקיים את כלם
כמפורש "ואנכאת אל אעמאל" וכו', ולעומתה בהעתקה "על מה שהייב בו"
וכו', כי המלה "שחייב" הוא כמו מהוייב ומוכרח, אשר בהם רצוני
באמצעותם תתברר ותתכוין התחייבות ההכנעה והעבודה לה' יתברך
בנפש האדם, וזהו המכוון "אלתי כהא תצח מנה אל טאעה ללה תעאל".
שפירוש המלה "תצח" תתברר ותתכוין, ופירוש המלה "מנה" ממנו, כלומר
מן זה האדם ור"ל מן התחייבות ההכרה והרצון של האדם עצמו, כל יום
וכל רגע יותר, והוא תקון המלות "אשר בהם תשלם לו העבודה לאל" כי פי'
המלה "תשלם" שמשלמת ומתבררת לזה האדם התחייבות העבודה לה' ית'
באמצעות דרכי החנוך ההם, כנ"ל, ולמכוון זה נתן המעתיק ז"ל המלה "לו"
תחת המלה "מנה" ומפורש בהשבוך אחד ועשרים "כי רוב הענין המכוון
במצות שהם בגופים ובאברים, להעיר וכו', ומפני שהיו זה וכו', העביר
אותו הפורא וכו' עד שיקל לו לעמוד בהם" ראה שם, ובספר העקדה
שער מ"ו, כי כאשר ישקמו ויסדרו המון התכונות הרבות והשונות באמצעות
ההתחנכות ההן אז יתחזק וישוב השכל למכעו להכיר בעוצם טובות ה'
ונכנע באלי לו יתברך, (ועוד פעם שני וחזק לצורך אלו ההתחנכות להצלת
כל אדם שלא ישאר פכהמה בלי דת וזה שאמר "וכדי שלא ישאר בלי
דת", כואשר יבוא ב"ה) עד מלאות ימי תמרוקי הנפש במדות טובות, ועיני
השכל יפקחו באמתיות, אז יתפעל ויתרחב המודק הזה באלו חלקי המעשים
והאמונות לה' מצד התחייבות הערת השכל שלו, וזהו עד שיגמור שכלו
וההערה ה' וכו', וזאת ההערה תה' בו נוספת על ההערה הראשונה שמחוץ

לנפש להתחתן ולעבוד את ה' אלהיו בשתייהם רצוני, בכח ההערות של
 שתייהן אחת מבפנים ואחת מחוץ לנפשו והו"מ"ש ע"י שיגמור שכלו וההערה
 על שני ענינים אחד מהם תקוע בשכל וכו', והשנית, קנוי בדרך השמע וכו'
 כמפורש להלן פ"ג, ומי ששכלו והכרתו חזקים יתעורר אליהם ויקבלם על
 עצמו לשני הפנים" ומפורש ג"כ בפ"ה ששם מקור הענין זה, ואחר כן יתבע
 את שכלו במעשים אשר יתכן" וכו' כי מ"ש אחד מהם, תקוע בשכל וכו' זהו
 ההערה פנימית הנמצאת ומתגלה בנפש הזוכה החוה באמצעות ההתחנכות
 וכמו שמשל זאת מרן בהקדמה למטמון באדמה שבאמצעות החפוש והעבוד
 שב לזיו טבעו בסף מזוקק, ומ"ש והשני קנוי בדרך השמע והיא התורה וכו',
 אשר הם חייבין בה היא ההערה המכרחת לאדם מחוץ לנפשו שהתחיל
 לדבר עליה היתה חוב הערת האדם וכו' כנ"ל, וה"ש "חייבין בה" כלומר
 מחוייבים ומוכרחים לקיים על פי שבר ועונש, כמפורש בנוסחא הערבית "אל
 ואנכי עליהם" ר"ל המחייב אותם מחוץ לנפשו, ומפני ששני עניני ההערות הן
 למכוון בעבודת ה' ענין אחד, רצוני ענין אחד שלם, יפה מטיף עליו
 לשון השלמה וגמר כמו בהקדמה, וידעתי דעת ברורה כי דובות האכרים לא
 תשלמנה כי אם כרצון הלב וחפץ הנפש לעשותם לא ה"י נכון להניח
 נפשו ולבנו מפני שבהם גמר העבודה וכן פה בשפת הערבית
 "אלי אן יכטל עקלה ואלתנביה עלי צרבין וכו', ולעומתו העתיק
 בצדק "עד שיגמור שכלו וההערה על שני ענינים" וכו' וכנ"ל:
 וכן הנוסחא בדפוסים הקדמונים, והנקודה שכן שכלו לכין המלה וההערה היא
 מעות מגונה בכל ההעתיקות:
 ואחר כ"ז אעיר על דבר המלה "כרי" שלפי המבורר בס"ד לנו בכח הענין,
 חסר אות ו' בראש המלה "כרי" וכצ"ל וכרו שלא ישאר בלי דת וכו', כי אך
 בזאת השכיל המעתיק ו"ל לגלות את המכוון בנוסחא הערבית אלתי בהא וכו'
 פלא יבק' וכו', שרוצה לומר שני מעמים על הצורך וההכרח להנוד המעשים
 והאמונות, שבאמצעותם יודככו יחדי סגולה בעולם כנ"ל, והשנית, תועלת
 רבה ונחוצה גם לכל אדם שלא ישאר בלי חנוך ומוסר ולא יתגדל ככהמה
 בהפסד דרכי מדותיו המסוכן לו גם בעניני החיים בעוה"ז, והו המכוון באות
 "פ"י של המלה "פלא" המשרתת במקום מעם נוסף וחזק וכמפורש אלו
 שני המעמים במקור הענין הזה בשער העבודה פ"ג, והחמישי כי ההערה
 התוריה היא הקדמה ומכוא וכו' ולמנוע תאוותיו, וכן הנשים וקלי הדעת
 מהאנשים וכו', והצריך הרחוק להנהגה בינונית שיסכלוה וכו', ומי שעולה
 מטנה אל העבודה שהיא מדרך הערת השכל וכו', ושיעור המשך הלשון כפרק
 הזה הוא כן וגב תנביה אל אנסאן אלי ואנבאת אל אעמאל ואעתקאדאת —
 אלתי בהא תצח מנה אל מאעה ללה תעאל' פלא יבק' בלא דין — אלי אן
 יכטל עקלה וכו', כי טן המלה אלתי וכו' עד המלה אלי הוא טאטר המוסגר,
 וכן בהעתיקה מן המלות אשר בהם וכו', עד המלות עד שיגמור, וכצ"ל וכרי

שלא ישאר זכור, והמגיהים שלא ידרו לעומק הענין השליכו את אות ו' מן המלה "ומד":

פרק ב' לשער השלישי

ואמא אל צורה אל דאעיה אלי כל קסם מן אקסאם אל תנביה פלך אנה למא כאן אל תנביה אל מרכו פי אל עקל יצעף מן תלאת וגוה ונכתקניסה כאל תנביה אל שרע ואמא אל וגוה אל תלאתה אחדהא למא כלק אל אנסאן מן אשיא מכתלפה מתבאינה ומבאייע מתנאלבה וגואהר מתצאדה והי נפסה ונסטה פגס אל כאלק תעאלי פי נפסה אכלאק וקוי יתשוך בהא אלי אשיא אדא אסתעמלהא אל אנסאן נמא כהא גסדה ותקוי עלי עטראן הדא אל עאלם ובקי אל נוע אל אנסאני עלי האלה ואן פסדת אשכאצהא והדא אל כלק הו אל שחנה אלי אל לדאת אל גסטאניה והי תעס נמייע אנואע אל היואן אל נאמי ורכב אל כאלק תעאלי פי נפס אל אנסאן איצא אכלאק וקוי יתשוך בהא אלי אשיא אדא זהר פי אל בקא פי הדא אל עאלם ואראד אל פראר ענה והו אל ראי אל צחיה. ולמא כאנת אל לדאת אל גסטאניה אסבק אלי נפס אל אנסאן מן צבאייה ואנסה בהא מן אול אמרה אקוי ותדבירה עליהא אוכד גלב כלק אל שוהה עלי סאיר אכלאקה פגלב עלי אל עקל אל מפטור עליה אל אנסאן פטמס עיניה ודהכת אתאר מחאסנה פאחתאנ אל אנסאן אלי אשיא כארנה ענהיקאוס כהא כלקה אל מדמוס והי אל שוהה אלי אל לדאת אל בהימיה ויחי בהא אתאר כלקה אל מחמוד והו אל עקל ותלך אל אשיא הי אנכא אל שריעה אלתי הדא אללה תעאלי בהא כלקה אלי מאעתה עלי יד רסלה ואנביאה עאם:

ואל וגות אל תאני אן אל עקל גוהר למיף רוחאני מקתמע מן אל עאלם אל אעלי אל רוחאני פהו גריב פי עאלם אל אנסאם אל כתיפה ואל שוהה אלתי פי אל אנסאן מולפה מן קוי אל טבאייע ואמתואנ אל ענאצר פהו עאלם ענצרהא ומאוא אצלהא תמדהא אל אנדיה ותקויהא אל לדאת אל גסטאניה ואל עקל מע גרבתה לא ימדה אחד ולא ילקי*) לה נד ואל גמיע לה צד פוגב אן יצעף ואחתאנ אלי מא ידפע כה גלבה אל שוהה עליה ותקויהה עליהא פכאנת אל שריעה דוי למתל הדא אל דא מן סקס אל נפוס ואדוא אל אכלאק. ולדלך תגד אל שריעה תנהי ען כתידא מן אל מאכל ואל מלאכס ואל מנאכה ואל מכאסב ואל אעמאל אלתי תמד אל שוהה. וכדלך תאמיר כמא יקאוטהא מן אל אמור אל מתצאדה להא נחו אל ציאם ואל צלאה ואל צדקאת ואסעאל אל גמיל לתחיז בהא אתאר אל עקל ויסתניר אל אנסאן כה פי דינאה ואכרתה כקולה נר לרגלי דבריך ואור לנתיבותי. וקאל כי נר מצוה ותורה אור.

ואל ונה אל תלאת אן אל שוהה מסתעמלה פי גדא אל גסם דאימא לא תפתר ען אל כדמה לילא ונהארא ואל עקל גיר מסתעמל אלא פי מא יואפק

(* ילקי מן סוף כ"י ולעכ"ד סוף נעצום ו"ל יעלקי סוף לשון סוכים (שעיטונו כלע"ז)

ولا يلقى له نذر
على كماله من الله تعالى

אל שהוה ומן אל מעלום אן אל לזאת אדא כתר אסתעמאלהא עלי טריק אל
 טבע צלחת וקוית אפעאלהא ואדא קלאסתעמאלהא פסדת וצעפת אפעאלהא
 פוגוב אן תקוי אל שהוה לדואם אסתעמאלהא ויצעף אל עקל לקלה
 אסתעמאלה ותצריפה פי מא טבע עליה פדעת אלי וגוד מעני לא
 יתצרף פי חקיקה מן גזארה אל אנסאן ושהואתה אל בהימיה
 שי כל יסתעמל פיהא אל עקל אל כאלץ מן גלבה אל שחואת עליה והו אל שריעה
 אלתי באסתעמאל אל עקל פיהא יקוי ויצפי ויסתניד וינפי ען אל אנסאן אל
 גהל אל מטולי עלי נפסה אל מאנע לה ען רויה אל אשיא בחקאיקהא
 ואנזאלהא פי מראתכהא כקול אל ולי עאס תורת ה' תמימה משיבת נפש
 עדות ה' נאמנה מחכימת פתי. פקודי ה' ישרים משמחי לב. מצות ה' ברה
 מאירת עינים. יראת ה' מהורה עומדת לעד. פוגב מן גמיע מא דכרנא תנכיה
 אל אנסאן כטריק אל שרע אל גאמע לל פראיץ אל עקליה ואל סמעיה
 לירתקי מנה אלי אל טאעה אלתי תלוס אל אנסאן מן וגה אסתדלאל אל
 עקל אלדי הו גאיה אל גריץ אל מקצוד בה אלי כלקה אל גוע אל אנסאני
 פי הדא אל דאר :

וזה לשון ההעתקה

אך הצורך המביא אל כל חלק מחלקי ההערה הוא מפני שההערה התקועה
 בשכל נחלשת מג' פנים התחייבנו לחזקה בהערה התוריה. והאחד משלשה
 פנים הוא משנכרא האדם מדברים שונים זה מזה. ומכעים מתגברים זה על זה
 ומעצמים זה הפך זה והם נפשו וגופו. ונטע הבורא יתברך בנפשו מדות וכחות
 יכסוף בהם לדברים כאשר יתנהג כם האדם יגדל בהם גופו ויתחזק על ישוב
 עוה"ו. וישאר המין האנושי על ענינו ואם יפסדו אישיו והמדה הזאת היא
 התאוה להנאות הגופיות והיא כוללת כל מיני החי הגדל. והרכיב הבורא יתעלה
 בנפש האדם עוד מדות וכחות יכסוף בהם כאשר ישתמש בהם למאום בעמידתו
 בעוה"ו ויחפוץ להפטר ממנו והיא ההכרה (החכמה) הישלמה. ומפני שהיו
 ההנאות הגופיות קודמות אל נפש האדם מנעוריו וצוותו בהם מתחלת ענינו
 חזק וגדול ונחוץ כם יותר הגבירה מדת התאוה על שאר מדותיו עד שנכרה
 על השכל שנוצר עליו האדם וטחה מראות עינו ואכדו סימני המדותיו.
 והוצרך האדם בעבור זה לדברים שחם חוץ לו לעמוד בהם כנגד מדתו המגונה
 והיא התאוה להנאות הבהמיות ולהחיות בהם סימני מדתו המשובחת והוא
 השכל והדברים הם עניני התורה אשר הורה בהם האל ברואיו דרך עבודתו
 על ידי שלוחיו ונביאיו ע"ה. צריך להיות במקום שלוחיו "שלוחו" (זהמרע"ה)
 ובערבית "עלי יד רסלה". והשני שהשכל הוא עצם רוחני נגזר מן העולם העליון
 הרוחני והוא נכרי בעולם הגופים העבים. והתאוה אשר באדם מחוברת לכחות
 הטבע ומזג היסודות והיא בעולם יסודה ומעון ישרשה מושכים אליה המאכלים
 כח ומחזיקים אותה ההנאות הגופיות והשכל מפני שהוא נכרי אין לו מחזיק
 ולא חבר והכל כנגדו ומן הדין היה שיחלש ונצטרך לדבר שידחה בו מעליו

גובר התאווה ושיחזקהו עליה. והיתה התורה רפואה לחלי כזה מחלי הנפשות ומדוני המדות. וע"כ תמצא התורה מזהרת מהרבה מאכלים ולבישות ובעילות וקנינים ומעשים שהם מחזקים בת התאווה. וכן הוא (צ"ל היא) מצוה כמה שהוא עומד כנגדה מהרבהים שהם הפכה והם התפלה והצום והצדקות וגמילות חסדים ולהחיות בהם סימני השכל ולהועיל האדם בהם בעוה"ז ובעוה"ב כמו שאמר הוד (ספ"ט ק"ט) נד לרגלי דברך וגו' ואמר כי נה מצוה ותורה אור (מס"י) ואמר וראיתי אני ישיש יתרון לחכמה מן הסכלות ביתרון האור מן החשיך (קפ"ב ז). והשלישי כי התאווה משתמשים בה תדיר במזון הגוף ולא תרפה מהעבודה לילה ויום. והשכל אין משתמשים בו אלא במה שהוא מפיך לתאווה. ומן הידוע שהכלים שמשתמשים בהם תמיד על דרך הטבע מוסיף תקונם ומתחזקים מעשיהם. וכאשר ימעז שמישם יפשוטו ויחלשו מעשיהם וידיןנותן שתחזק התאווה מפני שמשתמשי בה תדיר ויחלש השכל מפני מעוט השמוש בו והנהגתו על מה שהוטבע עליו. והצריך הרחק למציאות ענין שאין משתמשים באמתתו מאברי האדם ותאוותיו הבחמיות מאומה. אבל משתמשים בה בשכל הנצל מנוכר התאוות עליו אשר בהשתמש השכל בה יחזיק ויזך וינקה. וינקה מעל האדם הסכלות הגוברת על נפשו המונעת אותו מראות הדברים על אמתתם ומהניחם על מכוניהם כמ"ש הכתוב (ספ"ט י"ט) תורת ה' תטימה משיבת נפש. עדות ה' נאמנה מהכימת פתי. פקודי ה' ישרים משמחי לב. מצות ה' כרה מאירת עינים. וראת ה' מהורה עומדת לעד. והתחייבה מאשר זכרנו הערת האדם בדרך התורה הכוללת המצות השכליות והשמעיות לעלות בהם אל העבודה אשר האדם חייב בה מדרך הראי' השכלית אשר היא תכלית הענין המכוון בו כבריאת המין האנושי בעולם הזה: (צ"ל "לבריאת" המין האנושי וכו').

לשער השלישי פרק ב'

אך הצורך המביא אל כל חלק מחלקי ההערה פירושי. אל כל חלק ופרט מחלקי ופרטי ההערה התוריה כדי להוציא באמצעות סגולות את כח השלמות הצפונה בנפשות יחיד סגולה ותקועה בשכלם להיותם פאר הבריאה לעבודת ה'. וגם לצורך המוני המין האנושי שילמדו מהם גם בנוגע להצלחות החיים בעוה"ז. וכמו שיבוא בע"ה בסוף הפרק הזה. כאשר שיעורו אלו חלקי ההערה התוריה הם (ולא זולתם) מחזקים ומכרים את השכל מחלי אלו הג' פנים החולכים לפנינו. כמו טבעי המזונות לחזק וחיות הגוף. עד אשר לא יוכל להניח ולעזוב אותם אפילו בעל שכל היותר חזק כי בחגיגת אותם. כן יחלש השכל ותפול הנפש בקדחת התאווה וחלי ימי הנעורים. מי גם הנחת אחת מחלקי ההערה התוריה תעכב להוצאות כח השלמות התקועה בשכלם. וכמפורש בן סוף פ"ה שער הפרשיות וראוי לך אחי שתדע כי לא יתכן לך להחזיק בכלם עם הנחת אחת מהם מפני שהם כבדולח המחובר כחוט אם תתיר ממנו גרביה אחד יפסדו כלם ויפסד חבורם. ע"כ הזהר להשתדל בכלם

Handwritten notes in the left margin, including the number 25 and some illegible scribbles.

וכולי, ועוד ככ"מ דבר כן, וז"ש אך הצורך המביא אל כל חלק מחלקי
ההערה, (על כל מצות התורה כנ"ל) כי ההערה התקועה בשכל
נחלשת מני פנים התחייבנו להזקה בהערה התורה"ה ובאור
המלות התקועה בשכל הוא כמ"ש מן בהקדמה, כי החכמה תקועה בתולדת
האדם וכתולדתו וטבע הכרתו כמים הממונים בלב הארץ, ובריש פ"ה אמר
"כי ההערה השכלית היא הזכרת ה' את האדם באמצעות שכלו לדעת אותו
ולחכיר סימני חכמתו והי' זה מאת ה' למי ששם התורה אור לגתיתתו, כשהוא
מגיע אל תכלית שכלו, וברור הכרתו", וז"ש "נחלשת" פי' חולשת תמיד לכן
צריכה הזקק תמיד כמו שנצרך היות הגוף למונות תמידין וכמ"ש הפילוסוף
בעל העקרים מ"ג פרק ד':

(עפ) מפני שנכרא האדם מדברים שונים זה מזה, ומבעים מתגברים זה על
זה, ומעצמים זה היסך זה והם נפשו וגופו, כן צריך להיות, ירצה לומר על
שנויי טבעי היסודות שבגוף האדם כמ"ש בשער הבחינה פ"ה, כי גוף האדם
מורכב מיסודות חלוקים ומבעים שאינם דומים וזהו פי' המלות מחברים שונים
זה מזה, ומבעים מתגברים זה על זה, רק באמרו "ומעצמים זה היסך זה" מדבר
מן התהפכות טבעי הנפש והגוף, ואך עליהם סיים והם נפשו וגופו אבל לא
כנוסחא של בעל פת לחם ולא כפירושו פה:

ובזה הרעיון פתח המחבר ז"ל את שער התשובה, "מדרך השכל מה שמצאנו
עליו האדם מהתחלפות מבעיו, והכדל שרשי הרכבתו, והתהפכות מדות נפשו
ובלשון הערבי ככ"י של החכם רב דמתא מצרים "ותצאדך אכלאק נפסח" כי
מצד הנפש והגוף יוכל האדם להתהפך כאות כח בחירתו:

(עפ) ואם יפסדו אישיו, לשון העתקה זאת מצומצמת מול הלשון במקור
הספר "ואן פסדת אישכאצחא" ור"ל שיפסדו ויחלשו אנשי סגולה המיוחדים
מזולתם בשכל והכרה כי בהחסר להם האמצעיים מחוץ לנפש המהזיקים את
השכל מחולשתו ביסודות שונות שבגוף גם הם ילאו ולא יוכלו להוציא את
השלמות הצפונה בנפשותם, וזה פי' המלה "אישיו" פרטין ומיוחדיו של המין
האנושי בעולם, אך זה פירושו ולא כפי' המפרשים בו:

(עפ) והרכיב הכורא ית' בנפש האדם עוד מדות וכחות יכסוף בהם כאשר
ישתמש בהם למאום בעמידתו בעולם הזה ויחפוץ להפריד ממנו, והיא ההכרה
השלמה. —

דעת רבינו בענין הפרישות מעוה"ז כי לא טוב המעשה של הפרושים
הקדמונים אשר ברחו מן הישוב אל המדבריות להתבודד והדבק בה' ועליהם
אמר המחבר בשער אהבת ה' פ"ג שכתב הזאת היא רחוקה מכל הכתות מגדר
השוה התורה מפני שהם עוזבים ענין עולמם לגמרי ואין כדין התורה כן לכן
משבה שם את הכת הנ' שהשתתפו עם אנשי העולם כנראה בנופיהם בישוב
העולם בהרישה וזריעה וכולי, ונפשותם מואסות בעולם ובהגונו ונכספות לעולם
הבא וכולי, וכזה נשאב הטעון פה בנוסחא הערבית, "יתשוק בהא אלי
אשיא אד זהד פי אל בקא פי הדא אל עאלם", ר"ל שאינו פורש

פרישות האברים משוב עוה"ז שאין זה מן היושר כנ"ל. רק שיכסוף באלו מדות וכחות אל דברים אשר תמצא בהם פרישות (מעוה"ז) עם ההשאר בעסקי ישוב עוה"ז והכרתו כי כל עסקיו ותנועותיו הם מיוחדים לשם ה' בלבד וזהו תקן המלה "בעמידתו" פ"י, עם עמידתו והתעסקו ביישוב עוה"ז כמפורש במקומו. פי' אל בקא, פ"י, בהשארות, ושיעור הלשון הוא למאוס בעוה"ז בעמידתו שהוא פרישות המחשבה והמצפון לה' גם בעידנו עומד ועוסק בהכרח עוה"ז וזהו "וחפזין להפריד ממנו" בחפז פנימי אבל לא בפעל, וכמפורש בשער אהבת ה' פ"ז ועזבו עניני עולמם והנהגת גופיהם בלבותם ומחשבותם, והתעסקו בהם כחשיהם הגופיים בעת הצורך והרוחק וכולי. וגופותם עולמות נלבבותם רוחניות". וגם בשער הפרישות פ"ה "השמר לך ושמור נפשך ופנוש מכל אשר יפוישך ממצות ה' בלבך ובמצפונך וכולי, מפני מידתך בצורך מונך ומחיתך בעולמך ועסקך בו כמו שזכרו רז"ל על הרבה מהם שהיו טורחים בענין עולמם עם הפרישות ממנו וכולי, ואל תמנעך פרישותך בלבך מהתעסק בזה מפני שאתה מכוין בו לעבודת ה' כאשר הקדמנו". ולכן משבח פה את הדעה הזאת באמרו "והיא ההכרה השלמה", כלומר, זאת הדעה היא שלמה ומנוקה מכל חסרונות אבל דעת הפרישות הפורשים לגמרי מעוה"ז בפרישות האברים איננה הכרה שלמה שיש בה חסרונות וכנ"ל. וכמפורש בנוסחא הערבית "והו אל ראי אל צהית" ר"ל, והיא הדעה המבוררת:

ויש גוססאות המביאות את "החכמה" תחת ההכרה ויש שסוגרות את החכמה ובדפוס יעסניץ שנת תק"ד השליכוה מפנים הספר ויתלוה כישפת הנליון; (סג) ומפני שהיו ההנאות הגופיות קודמות אל נפש האדם מנעוריו וצוותו בהם מתחלת ענינו חזק, וגדול, ונחוץ כפי יתר הגבירה מדת התאוה וכו'. — מ"ש "מתחלת ענינו" פי' מתחלת וראשית יצירה, ומ"ש חזק, וגדול, ונחוץ כפי התאוה וכו'. יש טעות בסגנון הלשון שצ"ל וְחֹזֵק גְדוֹלוֹ נְחוּץ כִּסְ, הגביר מדת התאוה וכו', שירצה לומר סבה נוספת להגברת מדת התאוה על שאר מדותיו מצד קביעות ההנהגה בהנאות הגופיות בימי הגדולים. וכן בנוסחא הערבית "ותדבירה עליה אוכד" וכמפורש להלן ריש פ"ה "אמר לה השכל, היא המדה המנונה שנברה עליך מראשיתך (פי' מסכת התחלות היצירה) והלחות המחזיקות אותך מתחלת גדולך" וז"ש פה וחזק גדולו נחוץ כפי. ולא כפי של פ"ל בו: (סד) והשלישי וכו', כונת המלה "שהכלים" הוא, כלי אברי הגוף פועלי ונפעלי ההנאות הגופיות, וכן מפורש במקום המלה "שהכלים", "אל לדאת" שפי', ההנאות. כי כלי אברי הגוף מתחזקים ככה מעשיהם אם נשתמשו רק בדרך הטבע. רצוני, בהדרגה, ובשיעור, בכמות ואיכות. והמרה בהם יותר מטבעיהם הלשו ויפסדו וזהו שאמר "על דרך הטבע" לעומת "עלי טריק אל טבע" ולא כפי של בעל מ"ה:

(סד) והדין נותן וכו', ויחלש השכל מפני מעוט השמוש בו והנהגתו על מה שהוטבע עליו. יר"ל, כי השכל כאשר הוא עצם רוחני בן שמים יחלש

כה טבעו בכואו להתגורר פה משני צדדים ראשית, מצד מחסור השמוש בו בעינים והשגות אשר הפה עצם טבע חייה וד"ש מפני מעוש השמוש בו, והשני, בנוגע להנהגות המדות שמתנהגים בכחות השכל להפיק ולעסוק במדות מגונות, אשר כ"ז הוא נגד טבע השכל וד"ש "והנהגתו" כי המלה "מעוש" נושא את המלות "השמוש בו" וגם נושא את המלה "והנהגתו" כלומר בעינים גם בהנהגות המדות ימעט ויחסר לשכל פה לפי הוד טבעו מן השמים, וכן בנוסחא הערבית "לקלה אסתעמאלהא ותצריפה פי מא טבע עליה". וכמ"ש בשער אהבת ה' פ"א ש הנפש עצם פשוט דרוחני נוטה אל הדומה לה מן האישים הרוחניים; זה פירושו, ולא כפי המפרשים בו:

(ס) והצריך הדוחק למציאות ענין שאין משתמשים באמתתו מאברי האדם ותאוותיו הבהמיות מאומה, אבל משתמשים בה בשכל הנצל מגובר התאוות עליו. — כמה עמוקות יש בקוצר הלשון הזה, כי רצון המלות "מאברי האדם" הוא, ענין פרישות ועצירות האברים מן יתרוני ההנאות הגופיות במאכל ומשתה ומלבוש וכו', ומ"ש ותאוותיו יר"ל על ענין פרישות השלמה בכוונת בעליה בה לשם ה' בלבד אשר היא נקיה מכל תאוות עצמו, ולא כמו פרישות האברים (מן היתרונות הבהמיות בצרכי הגוף) של הפרושים השקרנים שעוצרים וחומסים את גופיהם לכונת התאוה איש איש מהם כפי תאוותו, או לרמות את הכריות או שמתאוה לשבח בני אדם, ויש פרישות האברים בסבת הקמצנות לתאוות המזון, ויש לסבת שאינו בוטה בה' וכמו שמגנה את כלם סוף פ"ג לשער הפרישות, וגם בשער הזה פרק ד' מביא ע"ז מאמר קצת החכמים "מי שפורש מן העולם לאהבת העולם כמי שמכבה האש בתבן", ושיעור הלשון הוא כן "והצריך הדוחק למציאות ענין שבאמתתו אין משתמשים הבהמיות מאומה מאברי האדם ותאוותיו" פי', שבסבות ההתאמתות של הענין המתחדש בנפש בעליה (באמצעות מציאות הפרטים מסבכי הענין הנורא הזה) תתחדש הנפש בקדושה וטהרה כ"כ עד שאין משתמשים ההנאות הגופיות על דרך הבהמיות למלאות בטן, אפילו בהנאות החכריות, רק בכוונה מיוחדת ואמתית לשם ה' בלבד כחק הפרישות השלמה הנקיה מן כל תאות האדם, וכנ"ל, שיעקר המכוון בלשון המלות האלו הוא, שכל בנות הנפש עם התאוה אמן ברות וטהורות הן מן יתרונות הכלי עוה"ז כלן נכנעות וכפופות בכניעות אהבת ויראת ה' לפני השכל מלכך, ומבלעדי השכל לא תרימינה את ידן ואת דגלן, עד שאין משתמשות בבית הנפש הזאת את צרכי החכריות רק לקיום חייהן בישוב עוה"ז כמצות ה' עפי' המחשבות והעצות של זה השכל אור עיניהן לשם ה' בלבד, כמפורש בענין הזה סוף שער אהבת ה', "עוזב מותרו עולמך והתעלם מהם, והיה מסתפק במזון מהם, וכו', ופנה לבך מהעמיק מחשבתך בהם, ורוץ בדברים הצריכים לך בגופך לא בלבבך וברצונך, כשותה הרפואה המרה אשר ישתה אותה בפיו לא ברצונו". כי זהו המכוון פה באמרו אבל משתמשים בה בשכל הנצל מגובר התאוות עליו ופירוש המלה "בה" תסוב על בנות הנפש, כלומר, על כל אחת מכחות הנפש, ושיעור הלשון כמו

שהו' אומר: אבל משתמש בה השכל הנצל מגובר התאוות עליו" פ"ה השכל
הזך הכריא שכבר נצל מן תנכורות התאוות עליו. וכן מפורש במקור הספר
בל יסתעמל פיה אל עקל אל כאלץ מן גלבה אל שהואת עליה.
(סג) היא התורה אשר בהשתמש השכל בה יחזיק וכו' ד"ל כל אשר
הברנו על דפואות השכל במציאות ענין שאין משתמשים וכו'. היא התורה
ולא זולתה. כי זאת התורה היא בעלת מציאות מנהגים לכלכל ולחנך את
צרכי חיי התכונות של הנפש. בפשרה אמיתית והשתוות מדוקדקת וציורים
אדירים בראשי המנהגים החם המציירים ומזכירים תמיד בלב ונפש המשתדל
בם לתמו על השגחת ה' ורחמי וכו'. לרפאות ולחזק בם את השכל
מחולשתו בסבות גופו עפ"י ג' פנים הנ"ל. כי לכל זמן ולכל מקום שיש פחד
וחשש מאסון התאוה, כבר דאגה התורה עליו במצוה מיוחדת בת פעל וציור
יחד במחברת כל צורה בחומר, כן כל מצוה ממצות הגוף ואבריו משולבה
וכלולה מעיון ומעשה ידו. כפי שבשלמות הפעל של המנהגים החם יושקמו
ויורגלו חיי התכונות על ההכרח והספוק בלבד, ומדיח הציור של המצוה יזרע
וינטע בלב הנפש ע"י כח השכל זכרונ' השגחת ה' והסדיו ית"ש. כמפורש בספר
תהלים תורת ה' תמימה משיבת נפש, פ"י שמצות התורה הם תשועות חיים לכל
כחות הנמצאים בנפש האדם כלומר, לגוף ולשכל כג"ל, וכי הוא המכוון פה
באמרו "היא התורה" וכו', אשר בחודכך האדם ע"י אלו האמצעים רצוני,
על אלו מצות התורה, עד הגעת המדרגה שהשכל עוסק במעשי המצות
האלו אזי יחזיק ויעורר השכל את כל בנות הנפש וזהו המכוון בהמלה "יחזיק"
לעומת המלה "יקרוי" כלומר השכל מעורר ומחזיק בכה הערותיו לעשות לה'
ככתוב בספר תהלים עדות ה' נאמנה מחכימת פתי, פירש השכל מחכים
ומחזק את הנפש בתעודות נאמנות וראיות אמיתיות, וזהו "עדות ה'": כה
יחזיק השכל את בנות נפשו הצרופות עד שיוכה לחיות תמים עם ה' אלהיו
ככל מעשי העבודה ובכל עניניו כפיו כן לבו, וזהו המכוון פה באמרו "ויזך".
לעומת המלה "ויצפי" ככתוב פקודיה' ישרים משמחי לב. פ"ה כשהם עשויים
בתמימות ובישרות הלב אזי הם מפעילים ומביאים השמחה בלב בעליהם,
וזהו "ישרים משמחי לב" וכמ"ש בסוף שער חשה"ג "יפיק רצון הכורא ית'
וכו', ויזך נגלהו ונסתרו "לה" ותמימות המעשים וההנהגות האלו מסבבים
לזה השכל הוספות החשגות והעיונים, והוא המכוון באמרו "ויזך" לעומת
המלה "ויסתגור" וכמפורש במקור הענין זה בסוף שער חשה"ג "ויזך בזהר
השכל", וכמפורש בתהלים מצות ה' ברה מאירת עינים פ"י שמאירה עיני
בעליה בההשגות האמתיות, וכן פירשו בשער יחוד המעשה. כה עלה יעלה
זה השכל המנצח בנפשו בעוז כחו בההשגות האמתיות עדי הגעת המדרגה
שלא יוכל לעבור ולבוא על נפשו שום ציור שוא ורעיון מדוח של סכלות
כמפורש במקור הענין פ"ד לשער חשה"ג. ולא יהיה ליצר דרך ל הגיע
אליך ולהשיאך" וזהו המכוון באמרו וידחה מעל האדם הסכלות
הגוברת על נפשו וכו', וכמפורש וינפי ען אל אנסאן אל נחל אל מסתולי

עלי נפסה וכו' ככתוב בתהלים יראת ה' מהורה עומדת לעד פי' יראת ה' הבאה באמצעות עבוד הנפש באמצעים של התו"מ היא מקוימת ועומדת לעד. כי כל רוחות הסכלות לא יגיעו ולא יעברו את הנפש בעלת יראת ה' הזאת וכנ"ל: (ס)

המונעת אותו מראות הדברים על אמתם, ומהניחם על מכניהם פי' בסכת הסכלות אין רואה האדם את האמתיות ואפילו במה שהוא משיג אותם לא יוכל לראות כמותם ואיכותם כמש"כ בשער חשה"ג חשבון ארבעה ועשרים ואל תשיאך הגאווה וכו', כי זה מפיתוי היצר. שירשל אותך מעיין ומחקור על אמתת הענינים: ובחשבון ארבעה עשר הקץ אחי מן השינה וכו' וגול מעל לבך את מסך יצרך אשר נסך עליך עד שהבדיל בינך ובין אור שכלך כעכביש וכו'. ע"כ מה להציל את נפשך והעזר בה' לדחותו מעליך, ותראה אמתת הדברים בעיני לבך ובחשבון כ"ג ואז תראה מאמתות הענינים ותכיר מפלאי הבורא יתעלה וזהו מ"ש פה מראות הדברים על אמתת מראות צורות הענינים הרוחניים כפי שהן באמת. ומ"ש ומהניחם על מכניהם" הוא בהנהגות המעלות והמדות כסדרן שלא יקדים מה שצריך לאחרו ולא לאחר שצריך להקדים שענין זה הוא צורך גדול בעליית סולם השלמות וכמ"ש בסוף הספר הזה, והתנהל לאט ובמתון בקנות המדות הטובות כפי שיסבכלו ענין והזר מן הריבוי והפלגה מבלי הדרגה וכו', זהו הפי' ומהניחם על מכניהם ולא כפי' של פ"ל בו, עין שמפורש כרברי וואנזאלאה פי מראתבהא":

(ס) והתחייבה מאשר זכרנו הערת האדם בדרך התורה הכוללת המצות השכליות והשמעיות לעלות בהם אל העבודה אשר האדם חייב בה מדרך הראיה השכלית אשר היא תכלית הענין המכוון בו כבריאת (צריך להיות לבריאת) המין האנושי בעולם הזה: ר"ל, התחייב מן כל הדברים וההוכחות שהוכחנו בפרק הזה שצורך והכרח להערת התורה בכל חלקי ופרטי מצותיה כדי שבאמצעות אלו האמצעים המשקטים התכונות ומאירים השכל באמתיות יוציאו בטח אלו יחידי סגולה בעולם את כח השלמות הצפונה בנפשם ותקועה בשכלם לעבודת ה' מדרך וכה הערות של השכל, ו"ש לעלות בהם אל העבודה אשר האדם חייב בה מדרך הראי' השכלית" ופי' המלה "חייב" הוא שהאדם מתחייב מעצמו בכח הכרתו לעבודת ה'. וגם, אשר צורך והכרח המציאות של אלו יחידי סגולה בעולם הוא שילמדו מהם כל בני אדם של המין האנושי בנוגע להצלחת והנהגות חייהם בעולם הזה וז"ש "אשר היא" פי', מציאות דרך הראי' השכלית ליחידי סגולה היא תכלית ותועלת רבה לקיום של המין האנושי גם בנוגע להצלחת חייהם בעוה"ז וזהו אשר היא תכלית הענין המכוון בו לבריאת המין האנושי בעוה"ז, וכמ"ש החסיד בפרק א', לשער הפרישות (המדבר שם במהות הפרישות הכוללת, וצורך אנשי עוה"ז אליה) ולפי שנצטרך המין האנושי לנהוג בפרישות אשר בו תקנתו בעוה"ז בקחתו הצורך ממנו, היה בדין שיהיו בעולם פרושים נמורים, נבדלים ונגזרים מעסקי העולם, ילמד מהם כל מין ממיני האדם כפי צרכו, וכראוי למנהגו ומדותיו, ואין תקנת העולם שיהיו כל אנשיו נוהגים בפרישות, כי זה מביא

עזיבת ישוב העולם ולהפסיק הזרע וכו', כי הפרישות פנה מפנות
 העולם, וצורך המדברים אליה כצרכם אל שאר החכמות
 המלאכות וכו', כדי שיהנו בנ"א ותקח כל כת כפי צרכה נו' וכבר התבאר במה
 שקדמנו ענין הפרישות הכוללת וצורך בני אדם אליה לסדר עניניהם
 בה בעולם הזה. וז"ש פה לברואת המין האנושי בעוה"ז. כי פירוש המלות
 בעולם הזה הוא כמו שהיה אומר בנוגע להצלחת חייהם בעוה"ז וככל הנ"ל.
 בנוסחא הערבית. פי הדא אל דאר" פי בזה העולם:

פרק ג' לשער ו' שלישי

ואמא חד אל טאעה ושרח אקסאמה, ופצאיל כל קסם מן אקסאמה,
 אן חד אל טאעה כצוע אל מנעם עליה באל נעמה ומכאפלה עלי אל נעמה (ומכאפלה 33)
 חסב טאקתה, ואל כצוע ינקסם קסמין אחרהמא כצוע תרהיב ותרגיב וקצר
 וענף, ואל תאני כצוע וגוב ואסתחקאק אנלאלא ואעמאמא לל מצוע לה.
 אמא אל קסם אל אול פהו אל כצוע ללה אלדי יכון ען אל תנביה אל
 מכתסב אלדי דכרנא לאן לזומה במריק אל תואב ואל עקאב פי אל דניא
 ואל אכרה. ואמא אל קסם אל תאני פהו אל כצוע אלדי יכון ען אל תנביה
 אל מרכוז פי אל עקל אל מפטור פיה גבלה אל אנסאן וענד ארתבאט נפסה
 בנסמה וכלא אל כצועין מחמודין קאידין אלי סביל אל פוז פי דאר אל קראר
 אלא אן אחרהמא סכבא לל תאני ומרקא ירתקי אליה מנה והו תנביה אל
 שריעה ואל כצוע אלדי יכון ען תנבה אל עקל ומריק אל אסתדלאל אקרב
 אלי אללה וארצ'י נואחהא לסבעה וגוה:

זה לשון ההעתקה.

אך נדר העבודה ובאור חלקיה ומעלת כל חלק מחלקיה הוא. שגדר
 העבודה כניעת מי שמטיבין לו למטיב בטובה שיגמלוהו על טובתו כפי יכולתו
 והכניעה נחלקת לשני חלקים, האחד כניעת רהות ויחול בהכרה וחזקה. והשני
 כניעת חובה ודין לגדל ולרומם למי שנכנעין לו, אך החלק הראשון הוא
 הכניעה לאל שתהיה מצד ההערה הקנויה אשר זכרנו שחיובה מדרך הגמול
 והעונש בעולם הזה ובעולם הבא. אבל החלק השני הוא הכניעה אשר תהיה
 מצד ההערה התקועה בשכל והנוצרת כמבע האדם בהקשר נפשו עם גופו,
 ושתי הכניעות משובחות מביאות אל דרך ההצלחה בעולם המנוחה אלא שאחת
 טהנה גורמת לחברתה ומעלה שעולים ממנה אליה והיא הערת התורה והכניעה
 שתהיה מחמת הערת השכל ודרך הראיה קרובה אל ה' ורצויה יותר לשבעה פנים:
 אחרהמא אן אל טאעה אלתי תכון ען תנביה אל שריעה קד יכון אל
 אנסאן פיהא מכלצא ללה וחדה וקד ימכן אן יכון קצדה פיהא אל ריא
 ותנא אל נאם עליה וכראמתהם לה מן אנלהא. לאן אצלחה מוצוע עלי אל
 דגבה ואל רהבה. ואמא אל טאעה אלתי תכון ען תנביה אל עקל לא תכון
 ניר כאלצה ללה וחדה ולא ישובהא ריא ולא דאכלה מן גחה ולא תזין בהא

אך לים כמוצוֹע עלי רגבה ורהבה כל יכון ען עלם ואסתבצאר במא ילום אל
מכלוק לל כאלק מן אל טאעה:

אחד מהם. שהעבודה שתהיה מהערת התורה אפשר שיהיה האדם מכוין
בה לשם שמים. ואפשר שתהיה כונתו לחנופה ולשכח בני אדם וכבודם
בעבודה. כי שרשה מוסר על התחלת והרהות. אך העבודה שהיא מצד הערת
השכל לא תהיה כי אם מיוחדת לשם שמים לא יתערב בה שום הונף ולא
זיוף מצד שיתפאר בה. כי אינה מיוסדת על תחלת ורהות אך היא מצד
החכמה והיריעה כמה שהנברא חייב להבורא מן העבודה:

ואל ונה אל תאני אן אל טאעה אלתי תכון ען תנביה אל שריעה לא
תחצל אלא בעד אל תרניב באל תואב ואל תרהיב באל עקאב ואלתי תכון
ען תנביה אל עקל לא תכון אלא ען סכא אל נפס ורצאהא ככל אל מנהוד
פי טאעה רבהא לראתה בעד עלם ואסתבצאר פאן אל נפס לא תסכו במא
לדיהא אלא בעד צחה רחאן אל עויף מנה והו רצא אללה ענהא:

והשני. כי העבודה שהיא מהערת התורה לא תהיה אלא אחר היחול כגמול
והרהות בעונש. ואשר תהיה מהערת השכל לא תהיה כי אם לנדיבות הנפש
ורצונה להשתדל בכל יכלתה בעבודת אלהים לשמו אחר ידיעה והבנה. כי
הנפש לא תתנדב במה שיש לה אלא אחר שיתברר לה שהתמורה עודפת
עליה והוא רצות האל אותה: וכמ"ש ג"כ סוף פ"ד. שגמול עוה"ב וכו'. ולא
יגיע אליו אלא מי שרצה הבורא בו ורצון הבורא שורש הגמול כמו שכתוב
(ספלים ב') חיים ברצונו":

ואל ונה אל תאלת ען אל טאעה אלתי תכון ען אל שריעה פקט יכון
אל טאהר ען אל גוארה מן אעמאל אל בר אכתר מן אל מרכוז פי אל צמיר
מן אעתקאר אל טאעה. ואל טאעה אלתי תכון ען אל עקל פאן אלדי יסתבטן
פי אל צמיר אצעף מא יטהר מנה עלי אל גוארה וחי פראיף אל קלוב:

וחשלישי. כי העבודה שהיא מן התורה בלבד יהיה הנראה ממנה על
האברים מן המעשים הטובים יותר ממה שהוא צפון בלב מעבודת האלהים.
והעבודה שתהיה מן השכל הצפון בלב כפלים ממה שנראה ממנה על האברים
והם "חובות הלכות":

ואל ונה אל ראבע מן אל טאעה אלתי תכון ען אל שריעה כאל מדכל
אלי אל טאעה אלתי תכון ען אל עקל והי כאל חבה אל מזוועה פי אל ארץ
ואל שריעה להא כאל פלאחה לל ארץ וכרמתהא ותנקהא ואל תאייד אל נאזל
מן אללה להא כאל גית אלדי יסקיהא ומא תנבת ותתיר מתל מא
תגעקד פי אל צמיר מן אל טאעה ללה לך אתהא לא לרגבה ולא לרהבה
והי אלדי ענהא יח תוא אואי לנא עאס בקולחם אל תהיו כעבדים המטמשים
את הרב ע"ט לקבל פרס וכו':

והרביעי, כי העבודה שהיא מן התורה כמבוא אל העבודה אשר היא מן השכל, והיא כנגד הזרוע והתורה לה כעבודה לאדמה וחרישתה ונקותה, והעזר שהוא מן ה' כמטר המשקה אותה, ומה שהיא מציאה ומצמחת במה שיתקיים בלכבות מעבודת ה' לשמו לא ליחול ולא לרהות כמו שהזהירו רז"ל אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס וכו'; מ"ש לא ליחול" הוא יחול עונג השמחה הבא מעבודת ה' לשמו גם עונג הנמול בעוה"ב כמדובר במקור הענין בשער יחוד המעשה בזה הלשון, ואם לא ימצא וכו'. הגה אתה מחסידי הבורא ומסגולתו וכו', וצריך שתשתדל כפי יכלתך וכהמשכך אחר עבודת ה' בלב טוב ובשמחה רבה וכו', ואם תשמע אליו ותסמוך על דבריו יפילך במין ממני השתוף הנסתר וכו', וכזה או"ל אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב ע"מ לקבל פרס" וכו', ומ"ש "ולא לרהות" הוא מה שאמר במקור הענין זה בשער אהבת ה' פ"ו "אחד מחס יראת עונשו ונמינו וזה הירא בעבור מה שיצערנו וידכאנו שאם היה בטוח ממה שיצמער בו לא היה ירא את ה' וכו', והוא מה שהזהירו ממנו רז"ל אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב ע"מ לקבל פרס", והלשון "במה שיתקיים בלכבות" וכו', צ"ל "כמה שיתקיים בלכבות" וכו', ור"ל כמשל הענין מה שיתקיים וכו'.

ואל וגה אל כאמס ען אל פראיץ אל שרעיה אל מתנאהיה אל עדר מחצורה והי תרי"ג שרעיה, ואמא אל פראיץ אל עקליה לא תכאר תתנאהי' לאן פי כל יום יסתזיד אל אנסאן בצירה וכל מא זאד תמיזיה ופחם ען נעם אללה עליה ועמים קדרתה ומלכותה זאד לה כצועא ולדיה כשועא, ולדלך תרי' אל ולי עאס יצרע אלי אללה פי תנביהה אליהא וכשף חנב אל נהל כהא ענה פי קולת, גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך, הורני ה' דרך חקך ואצרנה עקב, הדריכני בנתיב מצותיך כי בו הפצתי, וקאל לכל תכלה ראיתי קץ רחבה מצותך מאד, יעני אן לואזם מאעתך עלי תואתר נעמתך גיר מתנאהיה אד לא נהאיה לצרוב נעמתך, וקד קיל ען בעץ אל מלצין ללה אנהם כאנו יחדתו פי כל יום אל טובה עלה לזיאדה תמיזיהם רבהם פי כל יום ותקציריהם פי מא ילומהם לה מן אל טאעה פי מא סלף, כמה קאל אל ולי עאס יום ליום יביע אומר וגו'.

והחמישי, כי מצות התורה יש תכלית למספרן והן מגיעות עד סך ידוע והוא תרי"ג מצות, אך מצות השכל כמעט שאין להם תכלית כי בכל יום יוסיף האדם דעת בהן וכל אשר תוסיף הכרתו ויבין טובות ה' ועוצם יכלתו ומלכותו יוסיף להכנע לו ולהשפל לפניו, ועל כן אתה רואה דוד ע"ה מתחנן אל ה' להעיר אותו עליהן ולהסיר מסך הסכלות מעל עיניו כמ"ש גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך, הורני ה' דרך חקך וגומר, הדריכני בנתיב מצותיך וגומר, הט לבי אל עדותיך וגומר ואמר לכל תכלה ראיתי קץ רחבה מצותך מאד, ר"ל כי כל מה שאנו חייבים כעבודתך על התמדות טובותיך אין קץ לו מפני שאין קץ לאופני טובותיך עלי, וכבר נאמר על קצת הפרושים שהיו

כל ימיחם בתשובה מפני שהיו מחדשים בכל יום תשובה כעבור תוספת הכרתם כגדולת ה' בכל יום וקצורם במה שהם חייבין לו מן העבודה בשעבר כמו שאמר דוד ע"ה יום ליום יביע אמר ולילה ללילה יהיה דעת. (והרא"י מן הכתוב פלגי מים ירדו עיני וגומר לא נמצא במקור הספר).

הנה כוונת המחבר הוא על מעמי ורעיוני השכל המחייבים והממעמים את נפש בעליהם להתחייב בעבודת ה' בחפץ הנפש ונדבת הלב מצד הכחינות והסימנים של החכמה בטובות ה' עליהם מלבד צדדי ההתחייבות של השכר והעונש וזהו פירוש המלות כי כל מה שאנו חייבים בעבודתך כלומר שאנו מקבלים ומתחייבים לעבודת ה' מנדבות נפשנו מן צד ההכרה והראיה ברוב אופני טובותיו שאין להם קץ ותכלית וכמפורש "יעני אן לואזם שאעתך עלי תואתך נעמתך" וכולי, ומ"ש "אין קץ לו" יר"ל על כל אחד הסימנים והכחינות ההם, אבל לא כיון פה לדבר בענין מה שתרמו התורה בכל מצוה ממצותיה לעשותן בכל אופני היותר חשובות כאשר חשב כן הרב הגדול בעל עקידת יצחק זצ"ל, בספרתו שער מאה וחמשה, וכמה הפליג ע"ז האלהי בעל ספר "חובות הלבבות" וכולי, ולפי שהוא שם התוספת הזה כלו שכלי חוץ מן ההערה התוריה הוצרך לכאר אותם ע"י הדחק ושרצה בהם התורה והמצות שאנו חייבים מעבודותיו שאין להם קץ יתר על מצות התורה מפני התמדת טובותיו עמנו שאין להן קץ ותכלית, וכולי אמנם לפי מה שאמרנו שהתוספת הזה הבלתי משוער כלו הוא ממנה עצמה" וכולי, ובמחילת כבודו הגדול כי לא דבר המחבר פה מן ענין זה התוספת אשר הוא דורש בה (בשער מאה וחמשה) רק עלוהענין אשר כתבתי בס"ד: גם הלא ידוע שענין הזה נזכר ג"כ בהקדמה אשר כל ההוכחה שם הוא להראות שמצות הלבבות הן הן יסודי התורה:

ואל וגה אל סאדם אן אל טאעה אלתי תכון ען אל שריעה הי תחת טאקה אל אנסאן אדא קצדהא ותאהב להא לא תעתדר עלי טאלכהא. ואמא אל טאעה אלתי תכון ען אל עקל פלא תתם לל אנסאן אלא ען איד עאלי וקוה תכון מן אללה תעאלי' לה אד טאקה אל אנסאן מקצרה להא דונהא ולדלך תרי' אל ולי עאם ירדד אל דעא לל כאלק תעאלי' פי אל תאייד עליהא פי אשרי תמימי דרך כלה:

והששי כי העבודה שהיא מן התורה היא ביכולת האדם כשהוא מכוין בה ומזדמן אליה איננה נמנעת ממבקשה. אך העבודה שהיא מן השכל לא תגמר לאדם אלא בכח גדול ועזר מאת ה' ית'. כי יכולת האדם קצרה מהשיגה, וע"כ אתה רואה דוד ע"ה מה שביב תמיד התחנה לאל לעזרו עליה באשרי תמימי דרך: (צריך להיות באשרי תמימי דרך כלה. לעומת הערבית כלה) גם נרויח לדעת דעת רבנו בענין כל המזמור ולא כמו קצת שגזלוהו מדוד ע"ה:

ואל וגה אל סאבע אן אל טאעה אלתי תכון ען אל שריעה סקמ לא אמן אל אנסאן מן נפסה אלזלל פיהא לאן אל קוה אל שהואניח כאל מרצוד

מנהא ואל ארתקאב לאוקאת אל גפלה ענהא, ואמא אל טאעה אלתי תכון
ען תנביה אל עקל סמאמונה אל זלל ואל כמא לאן אל נפס לא תנקאד
אליהא אלא בעד אמאתה אל נמדאניה ונלבה אל עקל עליהא ותצריפה להא
ען חכמה ואראדה. פלדלך צארת אל טאעה מנה מאמונה אל זלל וצאחבהא
מעצום מן אל כמא בקולך לא יאונה לצדיק כל און:

והשביעי כי העבודה כשהיא מן התורה בלבד אין אדם במוח בעצמו שלא
יכשל בה. כי כח התאוה אורב לה ומצפה העתות שהוא מתעלם ממנה.
אבל העבודה שהיא מהערת השכל במוח הוא מהכשל בה ומחטא כי הנפש
אינה נמשכת אליה אלא לאחר המית תאות הגופות והגברת השכל עליה
ושמושו בה כחפצו ורצונו (צ"ל "כחכמתו ורצונו") וע"כ היא עבודה מובטחת
מהכשל בה ובעלה ישמור מן החטא כמו שאמר הכתוב (שלי יב) לא יאונה
לצדיק כל און; מה שאמר "מהכשל בה" הוא ענין המכשול של הפסדי המעשים
בהעבודה לשבח בני אדם וכדומה לזה מה שהוא מגונה לשכל הזך כנודע בזה
הספר אשר אפשר לאדם שיכשל במ בכל עור עומד בעבודת ה' על רגל אחת,
רצוני, מצד ההכרח של השכר והעונש בלבד, כי ע"כ התחיל לומר "כי
העבודה כשהיא מן התורה בלבד, וזהו "מהכשל בה" לעומת המלות "אל זלל"
ותוספת המלה "ומחטא" יר"ל על הגאווה ולהפחית כבוד זולתו מן הטובים ועליה
אמר המחבר להלן שהרעה הזאת היא יותר מן העונות וזהו "ומחטא" לעומת
חמלות, ואל כמא" ופי' המלה "המית" הוא לשון מיתה וכליון להתאות
הנשמיות, כמפורש "אמאתה" ובמקום המלה "כחפצו" צריך להיות "כחכמתו"
כלומר שהשכל משתמש בהתאוה על פי זכות חכמתו וידיעתו. כמפורש ען
חכמה" ותוספת המלה "ורצונו" יר"ל שתרומיות העינים וההנהגות שהשכל
משתמש בנפשו הקרושה המה בלם ברצון וחפץ טבע התאוה הכוללת בנפש
את כל תכונותיה הנצרפות, כי גם התאוה לעושה נכספה, לכן על השכל
נוספה, וזהו "ורצונו" כמפורש "ואראדה" וזהו ג"כ לדעת המחבר כלול בכתוב
לא יאונה לצדיק כל און: כמו שפירשו בשער הפרושות פ"ה, וראוי לך
אחי שתיסר נפשך בפרושות וכו', עד שתגיע מן התעוב והמאוס במיני
התענוגים המנועים והתאוות האסורות עד תכלית שיחיה שיה לזה בטבעך
המתועב מן האסור עם מה שנכספין לו ממנו וכו', וכשתגיע אל הגבול הזה
מן הפרושות מן האסור בלי הכרח מבעד ולא קושי מנפשיך תהיה
מן הכחות הנצלות מן החטא והמכשול אשר נאמר עליהם לא יאונה
לצדיק כל און:

ואמא סעאיל אל שריעה פקד ינכני לנא אן נשרח מנהא מא חצרני סנקול
אן אל וגוה אל צרויות אל דאעיה אלי אל תנביה אל שרעי איצא סבעה.
אחדהא אן אל אנסאן מולף מן נפס וגסר ופי' אכלאקה כלק ידעוה עלי אל המל
פי' אל לדאת ואל לאסגרא קפאל צרוב אל כהימיה וטרח זמאם אל עקל
ענה. ופיה איצא כלק ידעוה אלי אל זהר פי אל דניא ותרך אל עמארה להא

أيضاً

לתקלב אחואלהא פיהא ותואתר אל אפאת ואל אחואן עליה ונזולה אלי
 עאלם אל עקל אל אעלי וכלא אל ראיין גיר מחסודין לאן אחרהמא יקוד
 אלי פסאד נמאם הוא אל עאלם. ואל תאני יקוד אלי פסאד האל אל אנסאן
 פי אל דניא ואל אכרה. פכאן מן למף אל כאלק תעאלי ועפים נעמתה עלי
 אל אנסאן באן מן עליה כמא יצלח בה אטרה ותנתמם האלה פי אל
 דארין בקאמן וסט בין אל עקל ואל שהוה וחי אל שריעה אל צארקה אל
 האפמה לל ערל אל טאהר ואל באמן אלתי יתופי אל אנסאן קסמה פי
 אל דניא מן שהואתה ותחפמ עליה תואבה פי אכרתה כמא קאל המ אונך
 ושמע דברי חכמים וגו', כי נעים כי תשמרם וגו'. הלא כתבתי לך וגו' להודיעך
 קשמ אמרי אמת :

ואמר כי הענינים המצריכים להערת התורה ג"כ הם שבעה. אחד מהם
 כי האדם מחובר טנפשו וגוף. ובמדותיו מה שיביאהו להתמכר להנאות ולשקוע
 בתאות הכהמיות ולנתק קשר השכל מעליו ויש בו עוד מדות שיביאהו
 למאום בעולם ולהניח ישונו מפני החתפכות עניניו בו. והתמדת הפגעים
 והיגונות עליו ולגמות אל עולם השכל העליון. ושתי העצות אינן משובחות
 מפני שהאחת מביאה להפסדת סדר זה העולם והשנית מביאה להפסדת עניני
 האדם בעוה"ז ובעוה"ב ומחמלת הכורא ית' ועוצם מובתו על האדם שחננו מה
 שיתוקן בו עניניו ויכנו בו דרכיו בשני העולמים כסדר אמצעי בין השכל
 והתארה והיא התורה הנאמנה השומרת הצדק בגלוי ובנסתר (צ"ל הגלוי
 והנסתר) שמהקת (צ"ל שמשפיק) האדם מתאותיו בעוה"ז וישומרת לו במולו
 ובאחריתו כמו שנאמר המ אונך ושמע דברי חכמים וגומר כי נעים כי תשמרם
 בכסנך וגומר. הלא כתבתי לך שלשים במועצות ודעת וגומר: אזכרה
אזכרה

תוספות הלשון. מפני ההתפכות עניניו בו והתמדת וכולי ולנמות וכולי,
 ירצה לומר על שלשה מיני כתות בפרישות העובים ישוב עולם הזה כי יש
 מהם למעם ההתפכות הענינים בעוה"ז ויש פרושים מישוב עוה"ז רק ממעם
 התמדת הפגעים ויש פרושים כרי לגמות אל עולם השכל העליון. הם המדוכבים
 בשער הפרישות פרק ג'. ועל כלם אמר מה שהפרישות כזאת מביאה להפסדת
 סדר עולם הזה כמ"ש בשער הכחינה בענין מין האדם אשר הוא השלמת
 סדר עוה"ז כן במ"א שהאדם נברא בעולם לישבו ולזיינו ומ"ש שיתוקן בו
 עניניו יר"ל בהתקנת כל אדם שיתקיים בעולם על פי ההנהגות של הת"מ שלא
 יפסדו התכונות בהנהגתן כבהמה. וזהו שיתוקן לעומת המלה יצלח והמקוון
 בתוספות המלות ויכנו בו דרכיו או במקום ויכנו" ויחוננו" ולפי הדפוסים
 הקדמונים) יכוין על ענין הזדככות והתיפות התכונות באמצעות התנהגן והסדרן
 על פי הת"מ והם היחידים בעולם המסוגלים והמשדללים. וזהו ויכנו" או
 ויחוננו" (כעפ"ינט אונך בעשיינט בל"א) לעומת מכוון המלות. ותנתמם האלה"
 וכולי. רק מ"ש כסדר אמצעי מוכרחים אנו לפרשו על הענין סדר אמצעי
 המכופל בשלימות משני הקצוות יחד רצוני. הגוף והשכל. כמו שמפורש
 בקאמן וסט וכו' ובמקום המלות בגלוי ובנסתר" צ"ל הגלוי והנסתר

כמפורש "אל מאהר ואל באטן" ומכוון המלה "שמרחת" הוא כמו "שמספקת" ופי' המלה "מתאוותיו" מן תאוותיו רק סגנון הלשון צ"ל "שמספקת האדם די צרכיו בעולם הזה מן תאוותיו" כמפורש במקור הספר "אלתי יתופי" אל אנסאן קסטה פי אלדניא מן שהואת" וזהו פי' הכתוב הלא כתבתי לך שלשים במועצות ודעת וגו' כי פי' המלה "שלשים" לדעת המחבר הוא לשון דעות שלישיות הממוצעות בדעות והנהגות מכופלות בשלימות בין השכל והגוף המספיקות להשיב אמרים אמת לשולחך:

ואל וזה אל תאני אן אל תנביה אל עקלי לא יחד ואנבאת אעמאל אל מאעה ללה מן ציאם וצלאה וצדקה וזכאה ופעל אל גמיל ולא יצל בה אל אנסאן אלי עלם חדור אל עקובאת אלתי תלוס אל מקצר פי אל מאעה פאחתאנז אלי תקף ותחדיד פי נמייע דלך בטריק אל שריעה והראיה אל נבואה לינתמם לנא אל גרין אל מקצוד מנא באנתמאעהמא והי מאעה אללה תעאלי קכול אל כתאב והאלהים עשה שיראו מלפניו.

והשני כי הערת השכל איננה גוררת (צריך להיות "גודרת") חיובי מעשי עבודת האלהים מתפלה וצום וצדקה ומעשר וגמילות חסדים, ואין אדם מגיע בה ליריעת גבולי העונשין אשר יתחייב בה המקצר בעבודה, והוצרך למעמד וגבול בכל זה בדרך התורה והוראת הנבואה כדי שיסודר לנו הענין המכוון ממנו בהתקבצם והיא עבודת ה' יתעלה כמו שנאמר והאלהים עשה שיראו מלפניו. — במקום המלה "גודרת" צריך להיות "גודרת" לעומת המלות "לא יחד" ומעתה מבואר פה גם הפירוש שיר"ל, כי לא יספיק בה הערת השכל להגביל ולפרוט הפרטים והגבולים בגדרי חיובי מעשה עבודת ה' גם בדברים שהשכל משיג ומוציא חיובם בחיוב כללי אבל לא יוכל לגדור פרטים וגדרים בהם כי אין לדעת מתי הוא זמן התפלה הנרצה אצל הש"ן כן בשיעור הצדקות וגמ"ח ובכל כמוהם, כאשר האריך בדבר הזה הרב בעל העקרים וצ"ל כמ"א פ"ח ובטאמר ג' פרק ו'. ע"כ מסיים פה המחבר, והצריך למעמד וגבול בכל זה בדרך התורה והוראת הנבואה כדי שיסודר לנו הענין המכוון ממנו בהתקבצם וצריך להיות "שיסודר" לעומת המלה "לינתמם" ובדפוסים הקדמונים מפורש "שיסתדר" ואותיות נון ויו של המלה "ממנו" הוא להוראות לשון רבים מדברים בעדם, ר"ל מן עצם בריאתנו לעומת המלה "מנא" ופי' המלה "בהתקבצם" הוא בהתקבץ כל גדרי המצות הנזכרות שהם מתפלה וצום וצדקה וכו', ומה שמסיים, והיא עבודת ה' יתעלה וכו', יר"ל שעבודת ה' ית' הוא ענין התכלית המכוון כנו, כי על ידי ההתנהגות בדרכי אלו הפרטים וגבולים של התורה הנאמנת תזדככנה התכונות ויאור השכל להכיר בטובות ה' כדי לעבדו בכה ההערה השכלית, וכמפורש כ"ז בהשבוך אחד ועשרים "כי רוב הענין המכוון במצות שהם בנופים ובאברים להעיר על המצות אשר תהיינה בלכבות ובמצפונים מפני שעליהם משען העבודה והם שורש התורה וכו', ומפני שהיה זה למעלה מכה האדם ולא יתכן לו עד שיפרד מרוב תאוותיו

הבהמיות וכו', העביר אותו הכורא ית' בנופו ואבריו עד שיקל לו לעמוד בהם וכו'. וזהו לדעת המחבר פירוש הכתוב והאלהים עשה שיראו מלפניו כי הוא ית' המביע והכין בנו בטבע תולדתנו לירוא מלפניו וגם חנן לנו האמצעים רצוני התורם להוציא כס את אור הכח הזה.

ואל וגו' אל. תאלת אן אל תנכיה אל עקלי גיר עאם לנמיע אל מכלוקין לקצר הטם בעצתם ותפאצל תמיזתם בעין עלי בעין. ואל תנכיה אל שרעי עאם לכל מן חצלת פיה שרוט אל תכליף עלי אל תסאוי ואן אכתלפת קבולתם לה עלי מא קדמנא פי אכר אל באב אל אול מן הלא אל כתאב וקד ילחק אל אנסאן אל תקציר פי בעין אחואלה ויפצל פי בעצתה פיתלתף תנכיה אל עקל באכתלאף תמיזתה ואל שרעי גיר מכתלף פי דאתהבל צורתה צורה ואחדה לל צבי ואל הדת ואל כהל ואל שיך ואל עאקל ואל גאהל ויכתלף אל תאתיר אלדי יכון ענה פי נמיע מא דכרנא עלי מא וצפנא כקול אל כתאב פי עמוס אל תנכיה אל שרעי לנמיע אל אמח. הקהל את העם האנשים והנשים והטף וגו', וקאל תקרא את התורה הזאת נגד כל ישראל באזניהם:

והשלישי, כי ההערה השכלית איננה כוללת כל המצויים מפני קוצר מחשבת קצתם ויתרון הכרת קצתם על קצתם וההערה התוריה כוללת כל מי שהגיע לתנאי הציווי על דרך שוה ואם הם חלוקים בהבנתם אותו כמו שהקדמנו בסוף "צ"ל במקום המלה "בסוף" - "אחר" לעומת המלה "אכר" שער הראשון מן הספר הזה, ויש שיהיה האדם מקצר בקצת עניניו ומוסיף בקצתם ומתחלפת הערת השכל כהתחלף הכרתו והתורה אינה מתחלפת בעצמה אבל צורתה צורה אחת לנער ולבחור ולישיו ולזקן ולמשיכיל ולכסיל ומתחלפת הטעשה שיהי מתמתה בכל אשר זכרנו (ס"א באשר ספרנו) כמו שנאמר בכלילת ההערה התוריה לכל העם (גברים לב) הקהל את העם האנשים והנשים והטף וגו', ואמר שם תקרא את התורה הזאת נגד כל ישראל באזניהם:

במקום המלה "המצויים" צריך להיות "המצואים" לעומת מכוון המלות עאם לנמיע אל מכלוקין וכן הוא בדפוסים הקדמונים. ומה שאמרת במקום המלה "בסוף" צ"ל "אחר" שגם בנוסחא הערבית "אכר" כי כונת הראיה באמרו כמו שהקדמנו אחר שער הראשון הוא על ענין התחלקות אנשי התורה בהבנתם אותה כמו תועלת אור השמש שאמר שם אחר השער היחוד בזה הלשון "וקבולם מתחלף כרב ובטעמט ובחזק וכחלש והדומה לזה תועלת אור השמש שכוללת כל בני אדם ומצאנו אותה מתחלקת לב' חלקים, האחד מהם למי שעניניהם מאירות וכו', שהם נהנים מן השמש. וכו', והחלק השני העורים אשר נעדר אור עיניהם לגמרי וכו' אבל תועלתם תהיה ע"י שליח. והחלק הג' בני אדם שנחלשו עיניהם מהשתמש בהם כנגד השמש שאם יטהרו לרפא עיניהם אפשר שיגיעו אל הכריאות" וכו', אשר כל המאמר הזה אינו מהי פרקים שחברם המחבר לשער היחוד כי מן המלות ושמה יאמר הכסיל הסתי וכו', עד ריש שער הכחינה הוא מן אשר דבר המחבר אחר גמרו עשרה

הפרקים של שער היחוד, כמדבר דבר אל תקורא, וברפוסים הקדמונים צרפו גם את הגתיחה מן אך מפסירות היחוד וכולי עד ריש ושער הבחינה לפרק י"א ומי הוא זה פרק הי"א הלא המחבר הקדים לומר רק עשרה פרקים לשער היחוד אבל הדבר הוא כמו שכתבתי, ופרק העשירי מתחיל מן המלות, אך באור המדות האלהיות המושכלות וכו', ומסיים עד המלות, ושטא יאמר הכסיל הפת" וכו', לכן הנוסחא פה אומרת, עלי מא קדמנא פי אכר אל באב אל אול" ועל כן כתבתי בצדק שצ"ל בהעתקה ג"כ, כמו שהקדמנו אחר שער הראשון. וכונת כפל הלשון שאמר, ולישיש ולזקן פירש המלה, ולישיש הוא על איש מיוחד במעלה כמו שר החיל או ממונה, וכן בנוסחא הערבית, ואל שיד" ומ"ש, ולזקן הוא זקנה של שנים בלבד:

ובאור המלות ומתחלפת המעשה שיהיה מחמתה וכו', הוא, תקון המלה, המעשה" ר"ל על מעשה הרושם והקביעות (מן ציורי יראת ה' ית') אשר ירשם ויעשה (מן סבת התורה המרשמת ומסמנת) וזהו תקון המלה, שיהיה כלומר, אשר יהיה, רצוני, אשר יתהוה ויתרשם בלכות נפשות בני אדם השונים אשר זכרנו וזהו תקון המלות, בכל אשר זכרנו פירוש בלב כל אשר זכרנו אותם למעלה שהם הנער והבחור, הישיש והזקן, המשכיל והכסיל, כי לא יצוייר ולא יתחקה מן הציורים של יראת ה' בלב אלו בני אדם השונים עד שזה רק איש איש כפי כחו לקבל כמו טבע האדמה יש אשר כחה לקבל נסעי ענבים ויש אשר לא תקבל כ"א זרעי בצלים כן הוא הענין בעצם התכלית של התורה המפעלת ומסמנת סימני יראת ה' בלכות השונים של אנשיה, שסבות השינוים הוא רק מצד המקבלים ולא מצד התורה, כמשל של שינויי התועלויות מן השמש מצד כח המקבלים וזהו מה שאמר למעלה, כמו שהקדמנו אחר שער הראשון" אשר יש מספר המשל הזה של אור השמש, וזהו תקון המלות, כאשר ספרנו, ר"ל על מה שהקדים לומר, כמו שהקדמנו אחר שער הראשון" וכו' כנ"ל: כה כיון החסיד זצ"ל, ולא כבעל, פת לחם" ז"ל שכתב במקום, ומתחלפת צ"ל, ומשתוה, ולא כבעל טוב הלבנון ז"ל שפירש המלה, המעשה" כלומר, הרצון, ולא ככל המדפיסים והמעתיקים אשר חסגירו בחמס את המלות, כאשר ספרנו" עד היום הזה שיצאו לחפשי כי הם הם יסודי בנין המכוון פה וככל הנ"ל: ומעתה כן צריך להיות ומתחלף לעומת המלה, ויכתלף" המעשה לעומת המלה, אלתאתיר" מחמתה או, בסבתה" (ור"ל בסבת התורה) בכל אשר זכרנו כאשר ספרנו וכו', וכפירוש כל הנ"ל:

ואל וגה אל ראבע מן אל צרוויאת אל דאעיה אלי אל שריעה אן מן אל מעלום אן אל טאעה תלום אל גאם עלי חסב תפאצל אל געם עליהם ופי כל עצר תחדת אסבאב לקום דון קום ותודי אלי אכתטאם בנעמה מן אללה תעאלי" פי תבע דלך אכתצאין אל זיאדה פי אל טעאה מנהם לה גל ועז דון סאיר אל אמם ולא סביל אלי מערפה דלך, במרוק אל עקל פקט כאכתצאין אמתנא בכרוגהם מן מצר ושק אל בחר ומא יתלוהא מן אל געם אלתי לא חאנה בנא אלי דכרהא לשהרתהא ווצחהא פכצנא אללה תעאלי" דון סאיר

אל אסם במועאת אלזמנא איאה שכרא לה תם ועדנא עלי אלתזמאה מן
אל תואב אל עאנל ואל אנל מא לא יחצי תפצלל עלינא ואחסאנא אלינא
וגמיע דלך לא יצה אלא באל שריעה כקול אל כתאב . אתם ידעתם אשר
עשיתי במצרים וגו' . (אעיר את הקורא המשכיל שיתבונן מי הוא זה הפסוק
שהמחבר מביאו אתם ידעתם אשר עשיתי במצרים.) ועתה אם שמוע תשמעו
בקולי וגו' . ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש :

והרביעי, כי מן הידוע כי עבודת בני אדם חייבין בהם כפי מעלת הטובות
עליהן, ובכל דור ודור מתחדשות סבות לעם זולתי עם אחר מביאות ליחדם
בטובה מאת ה' יתעלה וצריך בעבורה שיתחדו גם הם בתוספת עבודת הכורא
מבלעדי שאר העמים, ואין דרך לדעת זה מצד השכל לבדו כאשר בחר
באמתנו בהוציאם מן מצרים ובקיעת ים סוף ומה ששמוך להם מן הטובות
אשר אין צורך לזכרם בעבור שהן ידועות ומפורסמות ויחדנו הכורא ית' משאר
האומות בעבודה חייבנו כה להודות לו ויעד אותנו על קבלתה מהגמול בעוה"ז
ובבא מה שלא יספר מרוב חסד וטובה ממנו ית' . וכל זה לא יתברר כי אם
בתורה כמ"ש הכתוב (שמו"ט) אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים וגו' . ועתה
אם שמוע תשמעו בקולי וגו' . ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש :

ואל וגה אל כאמס אן תנביה אל שריעה מקדמה ומדכלל אלי תנביה אל
עקל ודלילא עליה מן קבל האגה אל אנסאן פי צבאייה אלי סיאסה ותדביר
וקמע שהותה אלי אן יקוי ויצח עקלה . וכדלך אל נסא וצעפא אל עקול מן
אל רנאל לא ינקאדון לתדביר אל עקל לצעף ומאמה ותקאפה להם . פדעת
אל צרורה אלי תדביר וסמ יתחאמלונה ולא יעתדר עליהם אל קיאם עליה
ולדלך וצעת אל שראיע עלי קטבי אל רהבה ואל רגבה פמן למ יקצר פי
לואום אל שריעה כאן פי דרגה אל אכיאר ואל אכראר ואסתונג אל תואב אל
אנל ואל עאנל ומן ארתקי מנהא אלי אל מאעהאלתי תכון ען אל תנביה אל
עקלי הצל פי דרגה אל אנביא וצפוה אללה אל אוליא וכאן תואבה פי אל
דניא אל סרור ואל אלתראד בטאעה אללה תעאלי . קאל אל גבי עאם נמצאו
דברך ואוכלם וגו' . וקאל ישמח צדיק בה' וחסה בו וקאל אור זרוע לצדיק וגו' .
ותואבה פי אל אכרה אל אתצאל באל נור אל עאלי אלדי לא יצה לנאוצפה
ולא יסוג לנא תסתילה כמא קאל אל כתאב אם בדרכי תלך ואם את משטרתי
תשמור ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה . וקאל מה רב טובך אשר צפנת
ליראיך וגו' . וקאל עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחכה לו .

והחמישי כי ההערה התוריה היא הקדמה ומבוא אל הערת השכל וראיה
עליו בעבור צורך האדם בנערותו אל חנוך והנהגה ולמנוע האוונותיו עד שיחזק
זיכון (צ"ל ויכוין) שכלו . וכן הנשים וקלי הדעת מן האנשים אינם נמשכים
אחר הנהגת השכל מפני חלישות אסורו בהם וקשוורו אותם . והצריך הדוחק
להנהגה בינונית שישכלוה ולא יבצר מהם לעמוד בה . וע"כ נוסרו התורות על
קטבי היחול והרהות , ומי שאינו מקצר בחיובי העבודה יהיה במדרגת החסידים
הזכים ויהי ראוי לגמול עוה"ז והבא . ומי שעולה ממנה אל העבודה שהיא

מדרך הערת השכל יגיע אל מדרגת הנביאים ובחירי (צ"ל ובחירי) עליון
 החסידים ויהיה גמולו בעולם, השמחה במתיקות עבודת ה' כמו שאמר הנביא
 (יכ"י"י"ט) נמצאו דבריך ואוכלם והי דברך לי לששון ולשמחת לבבי וגו'.
 וגמולו לעולם הבא להגיע אל האור העליון אשר לא נוכל לספרו ולא לדמותו
 כמו (זכ"י"ג) אם כדרכי תלך וגו' ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה. ואמר
 (סהל"ס ל"ג) מה רב טובך אשר צפנת ליראיך וגו': מ"ש שצ"ל במקום המלה
 "ויכון" ו"יכוין" כי כן מפורש "ויצה" ולא כפי' המפרשים בו גם מ"ש שצ"ל ובחירי
 עליון שהוא לעומת המלות "וצפונה אללה".

ואל ונה אל סאדם. אן אל שריעה קד אחתות עלי מעאני לא יצה לל
 עקל וגה וגזרהא והי אל סמעיות ועלי גמל מן אצול אל עקליאת ואנמא
 ונב דלך לאן אל בלק אלרי ורדת עליהם אל שריעה כאנו פי חאל גלבה
 אל שהואת אל בחימיה עליהם סצעפת לדלך עקולהם ותמייהם ען כתיר מן
 אל מעקולאת סחמלתהם אל שריעה פי דלך סחמלא ואחדא וצארת אל
 עקליאת ואל סמעיות ענדהם סוי פי אל תנביה עליה סמן קוי עקלה ותמייה
 אנתבה אליהא ואלזמהא נפסה לל ונחין. ומן צעף עקלה ען מערפה וגזבהא
 עליה אלזמהא נפסה מן גהה אל שריעה סקט וחמלהא מחמל אל סמעיות.
 וכאן דלך צלאחא לל גמיע כמא קאל דרכיה דרכי נעם וכל נתיבותיה שלום:
 והששי, כי התורה כללה ענינים לא יוכל השכל (ס"א הספר) לבאר אופני
 חיובם והם המצות השמעייות וכללים משרשי השכליות, וזה היה בעבור שהיה
 העם שנתנה להם התורה בעת ההיא כענין גובר התאוות הבהמיות עליהם
 ונחלשו מדעתם והכרתם מהבין הרבה מן השכליות ונתנה התורה בזה מנהג
 אחד ושבו השכליות והשמעייות אצלם שוים בהערה אליהם. ומי ששכלו
 והכרתו חזקים יתעורר אליהם ויקבלם על עצמו לשני הפנים, ומי שנחלש
 שכלו מדרך חיובם יקבלם מצד התורה בלבד ויגהג בהם מנהג השמעייות. והיתה
 בזאת תקנת הכל כמו שאמר דרכיה דרכי נעם וכל נתיבותיה שלום:

הפירוש באמרו

אן אל שריעה קד אחתות עלי מעאני לא יצה לל עקל וגה וגזרהא והי
 אל סמעיות ועלי גמל מן אצול מן אל עקליאת וכו'. יר"ל. שהתורה
 האלהית קצרה וקטנה (בכוונת חכמה) מלבאר ולפרוט את הפרט של טעמי
 מצותיה הכוללים רעיונות מתוקים וטעמי שמים, אבל העירה ורמזה על כל
 פרט ופרט במצות כוללות שהם מספיקים לכל איש משכיל להוציאם ולשאבם
 מאליו כשיזדכך שכלו. הוא הדבר אשר פורש בשער היחוד פרק י'. ורמזו
 הספרים במעט מן הענינים הרוחניים אשר יבינום אנשי השכל והלבבות
 וכו'. וכן נאמר בכאור החכמה הצנונה כי התורה קצרה בכאור ענינה
 ספני שסמכה בו על השכל ורמזה ממנה ברמזים להעיר עליהם וכו'. כל מי
 שיוכל לחקור עליה ולדרוש אותו כדי שיגיע אליה ויבינה וכו'. וככל
 החזיון הזה דבר החסיד וצ"ל פה במקור הספר. אן אל שריעה לא יצה לל עקל

וגה וגדוהא וכו' ועלי גמל מן אצול מן אל עקליאת*. אמר, כי גם במצות השכליות לא תפרוש התורה לשכל האדם כאור הפרט של מעמי מציאות חיובים*), שרצון התורה אשר כל איש משכיל יעמול וייגע בעצמו למצוא ולהבין את הפרטים והמעטים של מציאות חיובי המצות. וגם שהיה מוזק מאד לאיש כסיל אם פרטה לו התורה פרטי מעמי המצות באשר לא יתפעל מרעיוני השכל כל כסיל ובעד, ולא יקיים בסכתן את המצות. ובכל זאת תראה שהנוסחא בהעתקה לא יוכל השכל לכאר" וכו', היא משוכשת. כי צריך להיות כי התורה כללה ענינים לא יכאר (המלה יכאר" בלשון יחיד סובב על כל אחד מן הענינים) לשכל אופן ופרט מציאותם (פירוש המלה מציאותם* הוא מציאות חיובים) והם השמעיית, ועם כל מצוה מה שהוא יסוד ושורש מן השכליות (ועומק המכוון הכללי. הוא שהתורה כללה וערבה יחד השמעיית עם השכליות מלבד מה שתסתום את מעמי חיובים, והבן היטב):

(ספ) וזה היה בעבור שהיה העם שנתנה להם התורה בעת ההיא בענין גובר התאוות הכהמיות עליהם" וכו'. וכן אמר בשער הבטחון פ"ד "שהעם היו מן הסכלות ומעוט ההכנה בענין שאינו נעלם מטה שכתוב בתורה" וכו'. ובשער הפרישות פ"ז באר היטב בזה הלשון "וכאשר ירדו בניהם אל מצרים וגרו בה בימי יוסף בשבעים שנה חזקה תאותם וגדלה תשוקתם ונכר יצרם על שכלם" וכו' :

ואל וגה אל סאבע אן אל שריעה האצלה לנא בתוסט אנסאן תפחר עלי ידיה אעלאם וברהאן יסתוי גמיע אל נאם פיהא מן נהה חואסמה לא יקררו עלי דסעהא פי צה להם מא יאתי בה ען אללה תעאלי' בכראחין חסי'ה ועקלי'ה וחי זאידה עלי מא פטרו עליה פי אצל אל כלקה ואל גבלה מן אל תנכיה. סמן אעתבר נעם אללה תעאלי' עליה אלדי יסתו פ'י פיהא מע גמיע אל כל ק איקן בוגוב אלתזאם טאעה אללה עליה בגמיע צנוף אל עקליאת. פאדא אעתבר נעם אללה עליה אלדי כץ בהא תעאלי' אהלה וקבילתה מן גמיע אל קבאיל איקן בוגוב אל שריעה אל סמעה עליה דון סאיר אל אמס. וכדלך אדא אעתבר נעם אללה תעאלי' עליה אלתי כץ בהא עשירה מן דון סאיר עשאיר אל קבילה מתל אל לוייה ואל כהונה איקן בוגוב אל שראיע עליה. סלדלך תגד שראיע אל כהונה כ"ד באזא כ"ד פצילה אנעם אללה בהא עלי אל כהנים, וחי כ"ד מתנות כהונה ועלי הדא אל קיאם ילוס כל מן כצה אללה תעאלי' כנעמה דון סאיר אל נאם אן ילוס לנפסה ללה טאעה יכתץ בהא דון סאיר אל נאם מע אנתהארה פי אל טאעה אלתי תעמ'ה מעהם עלי חסב מאקתה ואדראכה שכרא ללה תעאלי' עלי מא כצה בה מן נעמתה פי כון דלך סכב דואמהאלה ואל דארה עליהא ואל תואב עלי טאעתה פי אל אנל. ולא יכון כמן קיל פיה וכסף הרביתי לך וזהב עשו לבעל. ומן קצר פי מא כצה מן אל טאעה חמלה עלי אל תקציר פי מא יכץ עשירה תם פי מא יכץ קבילה ותרך אל שריעה

(* חפיר חס הקולא לעיין גם בעקדים ע"ג סרק כ"ה: וסנן. —

גמלה. ואז לא ילתום אל שריעה לם ילתום ואזכאת אל עקליאת. ואז לא ילתום ואזכאת אל עקליאת אעני מא יודי לה אל עקל מע אמכאנה לה ונבא התי אליה סקמ ען מרתבה אל היואן אל נאמק וכאנת אל בהאים אהדי" מנה כקולה ידע שור קנהו וחמור אכום בעליו ישראל לא ידע עמי לא התבונן. וכאן סבילה סביל מן קיל ענה כי רשעים יאכרו וגו'.

והשביעי כי התורה נגיע אליה במציעות אדם שיראו על ידו אותות ומופתים כל בני אדם שוים בהם מצד הרגשותם לא יוכלו לדחותם ויתברר להם שהוא בא בו משם הכורא במופתים מורגשים ושכליים וזאת תוספת על מה שהומבעו אליו בשורש הכריאה והיצירה מן ההערה השכלית. ומי שיבחן טובות ה' עליו אשר ישתוה בהן עם כל בני אדם יאמין בחיוב קבלת עבודת ה' בכל מיני השכליות. וכשיבחן טובות ה' עליו אשר יחד בהן עמו יאמין בחיובו במצות השמעיות. וכן כאשר יבחן טובות ה' עליו אשר יחד שבמו מבלעדי שכמי שאר עמו בכהונה ולויה יאמין בחיובו במצות אשר יחד בהן ועל כן תמצא תורת כהונה כ"ד כנגד כ"ד טובות שהטיב בהם הכורא לכהנים והם כ"ד מתנות כהונה. ועל ההקשה הזאת כל מי שיחד האלהים אותו בטובה מבלעדי שאר בני אדם צריך שיחייב את עצמו עבודה שיתיחד בה מבלעדיהם. עם השתדלו בעבודה הכוללת אותו עמחם כפי יכלתו והשגתו להורות לה' יתברך על מה שיחדו בו מן הטוב. ויהיה גורם התמדתו ולהוסיף לו עליה ולגמול על עבודתו בכא. ולא יהי' כמי שנאמר בו (סומע 3) וכסף הרביתי להם וזהו עשו לבעל. ומי שמקצר בעבודה על מה שיחד בו מן הטובה יגרום לו לקצר מה שיוחד בו משפחתו. ואח"כ במה שיוחד בו עמו. ויניח את התורה. וכיון שאינו מקבל את התורה אינו מקבל חיובי השכליות. וכשאינו מקבל מה שמחייבו השכל עם המצאו לו והתעורר עליו. יצא לו מתכונת החי המדבר. ויהיו הכהמות המבינות דרך תקנתם יותר ממנו כמ"ש (שע" 6) ידע שור קנהו וחמור אכום בעליו וגו'. ויהיה דרכו כדרך מי שנאמר עליו כי רשעים יאכרו וגומר:

שער השלישי פרק ד'

ומהם מצות הלבבות והאברים יחדו כיחוד הלשון עם הלב וקריאת ספר התורה ולמדו וכו' (ולמדו" ברפוסים הקדמונים) וזהו הלשון במקור הספר: ומנהא פראיץ אל קלוב ואל גוארח מתל אל תוחד כאל לסאן ותלאוה כתאב אללה ואל תעלם לה וכו'. ר"ל. כמו מצות יחוד ה' אשר בלשון כלומר. זו מצות קריאת שמע שמצותה תהי' בכוונת הלב לקרוא ולהבין הפסוק הראשון שמע ישראל וגו' עם כל מה שנשמכו לפסוק זה שהוא "ואהבת את ה' אלהיך וגו' ז"ש וקריאת ספר התורה" כמפורש "ותלאוה כתאב אללה" ופירש המלה "ולמדו" או "ולמדו" יר"ל הכנתו. כמפורש "ואל תעלם לה": ולא כפי של בעל מ"ה על המלות "כיחוד הלשון עם הלב" ולא כפי של פ"ל על המלה "ולמדו" רק כמ"ש בס"ד: וכמ"ש בשער היחוד סוף פ"ב "והחלק הד" הוא יחוד ה' בלב ובלשון אחר אשר ידע להביא הראיות עליו ולעמוד על אמתת אחדותו מדרך העיון והמברות הנכונות השכליות" וכולי:

(ס) כמו המזון במאכל ומשתה ומלבוש והמכסה וכו'. המלה "והמכסה" היא בטעות וצ"ל במקומה "והמכסה" לשון דירה כלומר, בית מהסה כמפורש "ואלכן": וכמ"ש בשער הכתוב פ"ג. "ממאכל ומשתה ומלבוש ומעון" וכולי. כן בשער הפרישות פ"ג. "המאכל והמשתה והמלבוש והמשכן" וזהו שמסיום פה ולהתקשט במלבושים ולהרחיב במשכנים:

(סז) וכל מה שזכרנו בתקנות הגופות והנאותם מגונה באחרונה מפני שמביא האדם אל מה שהזהיר הכורא ממנו ואסר אותו: וזה לשון מקור הספר "לאנה יודי כאל אנסאן אלי" מא נהי אללה ענה וחטר מנה": ראה במקום המלה "שהזהיר" הוא בערבית נהי ובמקום המלה "האדם" צ"ל באדם לעומת המלות "כאל אנסאן" פי' בעניני תוך האדם. — ובמקום המלה "ואסר" נמצא לעומתו "וחטר":

(סח) ומה שיש ממנו לענין העולם וכולי, זה מגונה מפני שהוא יוצא בו מנתיב הבחינה והוא חומס את נופו וכולי: מה שאמר "מפני שהוא יוצא בו מנתיב הבחינה" וכולי, יר"ל שאיננו יכול לעמוד אם נכחון אותו בהנהגות הצדקות ואז נראה אם פרישותו הוא באמת לשם ה' או לכונת איזה תאוה כמ"ש בשער הפרישות סוף פ"ג "בחנם בתנאים אשר בהם תשלם הפרישות אשר אני עתיד לזכרם ותעמוד על בידור מצפונם מכובם בפרישות וכו' ותראה שם כי כל הבחינות שהמחבר מונה אותם שם הן כלן בחינות מן הנהגות הצדקות והישר. וז"ש פה "שהוא יוצא מנתיב הבחינה" והפירוש הזה הוא מוסכם מן הנוסחא הערבית "לאנה כארג ען סכיל אל אעתדאל" כי שורש המלה "אעתדאל" הוא "עדל" והוראתו הוא "צדק" ופירוש המלה "אעתדאל" הוא צדקות:

(סח) והשמינית, אנשים לא הספיק להם מחמת התורה וכו'. וזכרו מהלוקות בעלי התלמוד בחרושין הנופלין בדינין וכו'. — זה לשון מקור הספר והפשו אכלתלאפאת אצהאב אל רואאת פי נואדר אל הוארת אל ת ק ע פי אל כצומאת" וכו'. ועתה יראה כל אדם שלא דבר המחבר נגד לימוד הדינים בהלכה הנצרכים ומחוייבים לכל אדם לדעת מה ואיך יעשה האדם רצון הכורא ית"ש. אבל דבר נגד פלפולי ההכלים בחריצות דמיוני השקר שלא להוציא שום פסק וגמר דין תורה מהם בהלכה למעשה, כי פירוש המלה "תקע" הוא כמו לשון קביעות, ופירוש המלה "כצומאת" ששרשו "כצם" הוא באמור על ענין מעשה התקבצות של דעות שונות זו מזו. וז"ש "אלתי תקע פי אל כצומאת", כלומר שנושאר תמיד כמחלוקות ואין להוציא מהם גמר ד"ת. וזהו גם המכוון בהמלה "הנופלין", כלומר הנשארים ונופלין בתמידות כמו "על פני כל אחיו נפל", לעומת המלה "תקע" ובמקום המלה "בדינין" צ"ל "כמחלוקות" לעומת מכוון המלה "כצומאת". וכשער יחוד המעשה מיחס המחבר ליצר הרע זו הטענה המפתה באמור לאדם "והנה לך דברי הדינין":

אמר יחיאל יהודה: לו ידעו חכמי הספרדים הקדמונים זצ"ל את כל זאת לא כעסו על החסיד המחבר בדבר הזה עד שגזרו על הספר הזה בדין שריפה. ונקי מרץ המחבר ז"ל מעתה ועד עולם:

(ס"ט סוף ע"י) והמדרגה השביעית, אנשים התברר להם כל מה שהקדמנו וזכרו אלא שהיתה כונתם בעבודתם לאלהים תוחלת הנמול בעוה"ז ובעוה"ב ולא ידעו אופני עבודת ה' לשמו לגדלו ולרוממו למה שיאות לו בלבד ועליהם אז"ל אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב ע"מ לקבל פרס וגו':

ואל דרנה אל סכעה, קום תחקקו כגמיע מא תקדם לכה אל לא אנהם קצדו פי מאעתהם ללה רגא תואב אל ללה פי אל דניא ואל אכרה ונהלו ובה אל טאעה ללה לראתה אעני כלהך אגלאלא וכראמה למא הו אהלה פקמ וענהם קאלו אואילנא עאס אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב ע"מ לקבל פרס וכו'. המכוון מתבאר בדבריו שער יחוד המעשה בזה"ש, ואם לא ימצא וכו' וצריך שישתדל כפי יכלתך וכו' ואם תשמע אליו ותסמוך על דבריו יילך במין מיני השתוף הנסתר שישמת נעבדך לנפשך מפני שאתה משתדל בו במה שתמשך בו הנאות עצמך ושמחת גופך ותדחה בו מעליה הדאגות והיגונות וכו'. ובה אז"ל אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב ע"מ לקבל פרס וכו'. והתבונן שענין החסרון של אנשי המדרגה השביעית הלואה הוא גם ענין החסרון של אנשי המדרגה השמינית הבאה שהיא מצד יראת ה' בעוה"ז ובבא. וזהו המכוון באמרו שם, וכבר בארנו גנות שתי הדעות כמה שקדם לנו" כי זה לשון מקור הספר, וקד בינא קבח הדין אל מדהבין פי מא דכרנא. רק שבמקום המלות "במה שקדם לנו" צ"ל "במה שזכרנו" לעומת "פי מא דכרנא":

ועד היום הזה לא נגלה המכוון של מקור המקום שירמוז עליו, וכבר בארנו" וכו'. כי אין המכוון פה כבעל מ"ה שהראה על פ"ג בזה הספר שאמר שם "לא ליחול ולא לרהות" אשר ממנו לקח זה המבאר (שנדפס פירושו בלייפציג) ואומר בלשון סתם "בפ"ג משער זה":

(ס"ט) והמדרגה התשיעית וכו' אלא שלא נשמרו ממסירי העבודות ונכנס החפסד עליהן ולא הכירו מאין דומה למה שאמר זבובי מות יבאיש יביע שמן רוקח יקר מהכמה ומכבוד סכלות מעט וזה לשון מקור הספר, לם יתחפשו מן מפסדות אל טאעה פדאכלהם אל פסאד מן הית לם ישערו" התבונן בהמלה "פדאכלהם אל פסאד" ותעמיק לעומתו לשון ההעקקה ונכנס החפסד עליהם. ופירוש הכתוב המובא לראיה פה מתבאר מדבריו בשער חשה"נ סוף חשבון כ"ה: "אך הסכלות והוללות הזהיר ממעוטם ואמר ואל תה' סכל ולא אמר "יותר" מפני שמעושה מפסיד הרבה מעלות המובות כמו שכתוב זבובי מות יבאיש יביע שמן רוקח יקר מהכמה ומכבוד סכלות מעט. ר"ל כמו שיבאישו יביעו אלו זבובי מות את הישמן רוקח כן סכלות מעט תבאיש תביע את היקר מהכמה ומכבוד.

(ס"ט) והמדרגה העשירית וכו'. כעבור ידיעתם אותו, והכרתם את ענינו.

וכן בנוסחא הערבית „ למערפתהם בה ותמי זהם ענה“: והמכוון בכפל הלשון מתבאר מדבריו בשער אהבת ה' פ"ג „אבל שתי הבחינות אחת מהם הבחינות במה שעבר לראשונים ודברי ימים הקדמונים וכו', והשנית במה שהוא רואה מפלאי הכורא ית' בבריאותיו“. וזהו שאומר פה „מפני ידיעתם אותו ר"ל ע"י מעשי הטבע. ומ"ש „והכרתם את ענינו" יר"ל, על מה שאנו מכירים אותו ית' מן דברי ימים הקדמונים במה שעבר לראשונים.

פרק ה' לשער השלישי.

(סז) אמר לה השכל אם יהיה כוספך לו אחר ידיעה ברורה בעוצם מה שאת חייבת לאלהים מן הגמול ומעוט מה שיש ביכלתך ממנו. והיה בהתרפאותך בו מעלתך וכו'. כן צריך להיות. כי במקור הספר כן — „ואן כאן פי אל תראכי ענה עטבך והלכך אבל הנוסחא בדפוסים האחרונים „וכי בהתרפותך בו מפלתך“ הוא טעות מגונה.

(סח) אמרה הנפש, לא ספק חפצי מהיותי רפה וכוספי כוזב מעת העירו אותי דברי הימים הקדמונים שחלפו עד אשר נתבאר לי בדרך החכמה אמתת מה שזכרת ונתברר אצלי מדרך הערת החכמה תחלה ואח"כ בדרך הראיה השכלית וכו'. כן צריך להיות. ולא בדפוסים האחרונים „מדרך הערת התורה תחלה“ כי בדפוסים הקדמונים הוא כמו שכתבתי. — וכן מפורש במקור הספר „בטריק אל עלם עלי צחח מאלכרת פת חקתה בטריק תנביה אל עלם או לא“:

B

281.